

Pápež áno, kríž nie!

Socha sv. Jána Pavla II. musí byť odstránená, je v rozpore s francúzskym sekularizmom

str. 5

História si človeka nájde

Historik Ľuboslav Hromják: Národ bez poznania vlastnej minulosti smeruje k zániku

str. 13

Suprašliansky kódex

Tisícročný dokument poukazuje na bohatú slovanskú zbierku hagiografie a homílií

str. 17

Boh si nás vysníval

Nechajme teológiu teológom, úmyselne a s plným vedomím sa prenese nad ich múdrom a pravdivým tvrdením, že Boh je *actus purus*, čisté uskutočňovanie, a povedzme si to tak našsky, zrozumiteľne, po „ľudsky“: Boh si nás vysníval. Vysníval si, aký môžeme, či ešte lepšie – aký máme byť.

Slovami proroka Izaiáša Boh vo mne vysadil vinicu, „*okopal ju, skálie z nej vyzbieral, potom čakal, že urodí hrozno*“ (porov. Iz 5,1-2).

Ale Izaiáš šmahom ruky mení letný obraz vinice na slotu: „*Urodila však plánky*“ (Iz 5,2).

Buďme však úprimní, nie Izaiáš, ale ja mením krásu vinice, hrozno na plánky.

Izaiáš sa na rozdiel odo mňa aspoň pýta: „*Čo som ešte mal urobiť svojej vinici a neurobil som jej?*“ (Iz 5,4)

Ja mlčím. Mlčím, pretože odpoveď poznám: Stať sa svätým.

Zbytočne sa budem schovávať, paberkovať alibi, vymýšľať dôvody – svätosť som vyniesol na pôjd medzi staré, nepotrebné haraburdie, nech sa v ňom prehŕňa dáky staromil, svätušká.

Lenže Boh si ma vysníval. Sníva o mojej pravej totožnosti. O mojej svätosti.

Všimli ste si? Boh dúfa v moju svätosť, nie v moje svätuškárstvo! On na rozdiel odo mňa vidí rozdiel medzi týmito dvoma pojmami.

Svätosť v mojom ponímaní je čudáctvo, spájané s horúcimi pohľadmi na sochu Panny Márie, bozkávaním svätých obrázkov, ťažkými pôstmi, v extrémnych prípadoch isté kresťanské fakírstvo. Je to niečo len pre vyvolených, na čo si teda robiť ilúzie... Ja som spokojný, keď si zachránim svoju dušu tým, že sa budem usilovať nespáchať ťažký hriech.

Elise Ritter: *Spoločenstvo svätých*

No Boh to vidí inak. „*Podstata svätosti nespočíva v spávaní na pričníach, v pôstoch, ani v krvavení tela, ale v úsilí vymrštíť svoju dušu a srdce k hviezdám*“ (A. Pronzato). Svätý páter Kolbe ide ešte ďalej: „*Svätosť, to nie je luxus, to je naša povinnosť!*“

Povinnosť byť svätý. Nie byť len dobrý kresťan, ale byť svätý kresťan. Byť hroznom. Mýli sa Chesterton, keď hovorí, že „*svätý je ten, kto vie, že je hriešny*“. To je len uznanie reálneho statusu, prvý krok k svätosti. Druhý, dôležitejší krok, je chcieť byť svätý. Uveriť, že Boh zo mňa urobí to, k čomu ma stvoril, akého si ma vysníval. Súhlasiť s tým, aby tak urobil. Vzdať sa Bohu a jeho snom

a túžbam. Lebo „*ten, kto ťa stvoril bez teba, nemôže ťa spasť bez teba*“ (sv. Augustín).

Byť svätý nie je luxus. A už vôbec nie nepotrebné haraburdie vhodné len na pôjd. Je to viesť obyčajný život v jeho celkom nadprirodzenej forme, čo, paradoxne, v súčasnosti vedie k jeho neobyčajnosti. K svätosti. Aj preto jezuitský novic Jorge Bergolio píše sestre: „*Chýbajú nám svätí. Prečo to neskúsiš?*“

Skúsiť stať sa svätý. Náročné, no nie nemožné. A už vôbec nie luxus pre vyvolených. Tými sme totiž všetci. Veď Boh si nás predsa takých vysníval...

PAVOL PRIKRYL

Myšlienka čísla:

Stal by som sa kresťan, keby kresťania žili svoje kresťanstvo 24 hodín denne.

Mahátmá Gándhí

Svätá stolica predstavila širokej verejnosti podrobnosti Svätého roku milosrdenstva

Ponúkať milosrdenstvo

Začiatkom mája predstavil predseda Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie arcibiskup Mons. Salvatore Fisichella podrobnosti Svätého roku milosrdenstva, ktorý vyhlásil pápež František.

Snímka: CTV

Otvorte mi brány spravodlivosti, vojdem nimi a poďakujem sa Pánovi. Toto je brána Pánova; len spravodliví ňou vchádzajú – týmito slovami a trojnásobným poklopaním kladivkom na Svätú bránu v Bazilike sv. Petra vo Vatikáne Svätý Otec František slávnostne otvorí 8. decembra 2015 mimoriadne jubileum Svätého roku milosrdenstva.

Svätá brána býva zamurovaná a otvára sa len pri mimoriadnych príležitostiach. Podľa pápeža má byť predovšetkým „bránou Milosrdenstva“: „V tomto prípade pôjde o bránu Milosrdenstva, kde každý, kto tadiaľ vstúpi, bude môcť zakúsiť lásku Boha, ktorý teší, odpúšťa a dodáva nádej.“

MOMENT MILOSTI

Podľa arcibiskupa Salvatora Fisichella bude Rok milosrdenstva „momentom ozajstnej milosti pre všetkých kresťanov a prebudením, aby sme pokračovali na ceste novej evanjelizácie a pastoračnej konverzie.“

Po vymenovaní výnimočných aspektov aktuálneho jubilea priblížil detaily programu, cieľ slávení, ako aj symboliku motta i grafického loga.

„Cirkev prežíva neuhastiteľnú túžbu ponúkať milosrdenstvo, ovocie toho, že zažila Pánovo nekonečné milosrdenstvo a jeho šíriacu sa silu.“ Tieto slová z apoštolskej exhortácie *Evangelii gaudium*, vyjadrujú význam mimoriadneho jubilea. To bude ohraničené dvoma slávnosťami: začne sa na slávnosť Neposkvrneného počatia Panny Márie 8. decembra 2015, a vyvrcholí slávnosťou Krista Kráľa 20. novembra 2016.

BRÁNY AJ V DIECÉZACH

Hoci bude Svätý rok bohatý na rôzne slávenia, stretnutia a udalosti, „*nechce byť paralelou k Veľkému jubileu 2000*“. „Pápež si praje, aby toto jubileum bolo prežívané v Ríme rovnako ako v miestnych cirkvách. Táto skutočnosť upriamuje osobitnú pozornosť na život jednotlivých cirkví a na ich potreby,“ poznamenal arcibiskup S. Fisichella a zároveň upozornil na niekoľko momentov, ktoré budú v tejto súvislosti výnimočné.

„Prvý raz v histórii jubileí bude daná možnosť otvoriť Svätú bránu milosrdenstva aj v jednotlivých diecézach, predovšetkým v katedrále alebo v zvlášť významnom kostole alebo sanktuáriu významnom pre pútnikov,“ uviedol S. Fisichella. Podľa neho ide o viditeľné znamenie získania odpustenia. Pre pútnikov v Ríme bude zabezpečená osobitná možnosť prejsť Svätou bránou milosrdenstva v atmosfére stíšenia a modlitby, aby neboli rušení ostatnými turistami.

VÝNIMOČNOSŤ

Tento istý dôvod pomáha pochopiť ďalšie charakteristiky roku, ktoré sú uvedené v *Bule vyhlásenia Misericordiae vultus*, (Tvár milosrdenstva), ktoré ho robia výnimočným. Už jeho samotné zameranie na milosrdenstvo rozbieha tradičné formy. História jubileí poukazuje na výročia 50 a 25 rokov. Dve mimoriadne jubileá (1933 a 1983) sa vzťahovali na výročia vykúpenia zavŕšeného Kristom. Tento raz je to tematické jubileum. Vyznačuje sa centrálnym obsahom viery a má v úmysle pripomenúť Cirkvi jej primárne poslanie,

byť znamením a svedectvom o milosrdenstve vo všetkých aspektoch svojho pastoračného života.

Výzva pápeža Františka hľadať v milosrdenstve cestu k dialógu a prekonaaniu ťažkostí zaznieva celkom osobite vo vzťahu k judaizmu a islamu.

MISIONÁRI MILOSRDENSTVA

Ďalšou špecifickou charakteristikou Roku milosrdenstva budú tzv. *misionári milosrdenstva*. Pôjde o mimoriadnych kazateľov a spovedníkov počas celého Roku milosrdenstva a to vo všetkých diecézach, ktorým dá pápež František mandát na Popolcovú stredu pri slávení v Bazilike sv. Petra. „Majú byť kňazmi trpezlivými, schopnými porozumieť ohraničeniam človeka, aby boli viditeľným znamením Božej nehy v svojich kázňach a pri vysluhovaní sviatosti zmierenia,“ tlmočil pápežov úmysel Mons. Fisichella. Ich výber sa podľa neho bude robiť v spolupráci s diecéznymi biskupmi a s dovoľením miestneho biskupa.

AJ VÄZNI

Novinkou tohto mimoriadneho jubilea by malo byť tiež plánované stretnutie pápeža Františka s väzňami na 6. novembra 2016: „*To sa neuskutoční len vo väzení, ale hľadáme možnosti, aby niektorí väzni mohli mať príležitosť sláviť s pápežom Františkom v Bazilike sv. Petra ich vlastný Svätý rok*,“ informoval Mons. Fisichella. Táto perspektíva, ako ďalej uviedol, „*bude realizovaná cez niektoré znamenia, ktorými sa pápež František chce symbolicky dostať na existenciálne periférie, aby osobne*

>>>

svedčil o blízkosti a starostlivosti o chudobných, trpiacich, marginalizovaných a tých, ktorí potrebujú znamenie nehy. Tieto momenty budú mať symbolickú hodnotu, ale budeme žiadať biskupov a kňazov v diecézach o rovnaké znamenie v spoločenstve s pápežom, aby každý mohol zažiť konkrétne znamenie milosrdenstva a blízkosť Cirkvi“.

PÚŤ

Kalendár slávení Svätého roku milosrdenstva zahŕňa podujatia, ktoré predpokladajú veľkú účasť ľudí. Prvou udalosťou bude púť od 19. do 21. januára 2016, aby bolo zrejmé, že Svätý rok je skutočná púť a ako taký by mal byť prežívaný. „Prosíme, aby všetci pútnici časť púte naozaj prešli pešo, a tak sa pripravili prekročiť Svätú bránu v postoji viery a úcty“, vyzval Mons. Fisichella a zároveň sa obrátil aj na „všetkých činných v tejto oblasti“, aby urobili všetko, aby „nezostalo len pri čisto turistickej udalosti. Preto by mali aj sami byť pravými pútnikmi a vykonať pešiu púť“.

Pre pútnikov, ktorí prídu do Ríma, budú k dispozícii niektoré kostoly v historickom centre, a to najmä na chvíle modlitby a prípravy na prechod Svätej brány.

Otvorenie Svätej brány v roku 1983

STRETNUTIA PRE VŠETKÝCH

Ďalšia udalosť v rámci Svätého roku milosrdenstva sa bude týkať tých veriacich, ktorí majú osobitným spôsobom účasť na skúsenosti milosrdenstva. Preto sa 3. apríla 2016 uskutoční slávenie pre hnutia, združenia a rehoľné inštitúty, ktoré žijú spiritualitu milosrdenstva.

Mladým birmovancom bude vyhradená nedeľa 24. apríla 2016, mládeži rozličných vekových kategórií budú venované Svetové dni mládeže v júli 2016 v Krakove.

Diakoni, osobitne povolani k službe kresťanskému spoločenstvu cez skutky milosrdenstva, budú sláviť jubileum 29. mája 2016. Následne, 3. júna, pri príležitosti 160. výročia sviatku Najsvätejšieho Srdca Ježišovho sa bude sláviť jubileum kňazov.

Deň venovaný chorým a so zdravotným postihnutím a tých, ktorí sa o nich starajú, bude 12. jún 2016.

Charitatívnym dobrovoľníkom bude venované osobitné stretnutie 4. septembra 2016.

Nedeľa 25. septembra 2016 bude vyhradená pre katechetov, ktorí skrze svoj záväzok odovzdávania viery podporujú život kresťanských komunít v našich farnostiach.

Svetu mariánskej spirituality bude patriť 9. október 2016 ako Deň slávania Matky milosrdenstva.

Všetky informácie sú na internetovej stránke venovanej Roku milosrdenstva www.iubilaeummisericordiae.va alebo jednoducho www.im.va.

-red-, -jk-/RV

Logo a motto

V rámci informovania o podrobnostiach Svätého roku milosrdenstva Vatikán predstavil aj logo a motto Svätého roku milosrdenstva.

Mottom Svätého roku milosrdenstva je *Misericordes sicut Pater* (Buďte milosrdní ako Otec). Myšlienka je prevzatá z Lukášovho evanjelia (Lk 6,36) a nabáda žiť milosrdenstvo podľa príkladu Otca, ktorý žiada nie odsúdiť, ale odpustiť a preukazovať lásku a odpustenie bez miery (porov. Lk 6,37-38).

Logo Roku milosrdenstva je dielo slovinského umelca, teológa a jezuitu pátra Marka Ivana Rupnika. Spolu s motom, ktoré je súčasťou loga, predstavuje niečo ako *Summa Theologiae* na tému milosrdenstva.

Logo v modernej grafike predstavuje Syna, ktorý má na svojich pleciah namiesto stratenej ovce strateného človeka. Ide tu o personifikáciu, pripomínajúcu obraz veľmi drahý prvotnej Cirkvi, pretože poukazuje na Kristovu lásku, ktorá završuje tajomstvo jeho vtelenia a vykúpenia.

Z tohto obrazu je jasné, ako sa *Pastor Bonus*, Dobrý pastier, dostáva do priameho kontaktu s telom človeka. Robí to s láskou, ktorá je schopná zmeniť život. Ústredná postava Krista sa zakladá na antických zobrazeniach Dobrého pastiera, ktorý nesie ovečku. Tu sa však Kristus starostlivo venuje blížnemu človeku. Krista možno dobre rozpoznať pre svätožiariu a rany na rukách a nohách.

Jeden detail loga nám nesmie uniknúť: Dobrý pastier nesie ľudstvo s mimoriadnym milosrdenstvom na pleciah a jeho oči sa spájajú s očami človeka. Kristus hľadá okom Adama a ten okom Krista. Každý človek teda v Kristovi objaví nového Adama, vlastnú ľudskosť a tým, že v Kristovom pohľade vníma lásku Otca, aj budúcnosť, ktorá ho čaká.

Táto scéna je zasadená do tzv. mandorly, postavy v mandľovom útvere.

Táto v antike a stredovekej ikonografii obľúbená forma naznačuje súčasnú prítomnosť božskej a ľudskej podstaty v Ježišovi Kristovi. Tri koncentrické ovály s ich progresívnou smerom navonok stále svetlejšou farebnosťou symbolizujú pohyb Krista, ktorý človeka vynáša z noci hriechu a smrti k svetlu. Na druhej strane je v centre veľmi tmavá farba symbolizujúca nepreniknuteľnosť Otcovej lásky, ktorá všetko odpúšťa.

Logo sa zaregistrovalo u príslušných medzinárodných organizácií, aby sa zabránilo každému neprimeranému použitiu a chránilo ako duchovné vlastníctvo. Každé použitie mimo striktné náboženskej oblasti musí autorizovať pápežská rada a každé zneužitie sa bude trestať.

-red-/ZATL

Predslov ku knihe *Úvod do teológie ľudu* je doposiaľ nepublikovaný text kardinála Bergolia

Snímk: archív

Teológia ľudu

Nedávno vyšla v Taliansku kniha *Introduzione alla teologia del popolo (Úvod do teológie ľudu)*. Predslov knihy, ktorý vzápätí uverejnil aj denník *Avvenire*, je doteraz nepublikovaný text z roku 2012, ktorého autorom je kardinál Bergoglio, terajší pápež František. Uverejňujeme výňatky z predslovu.

Z historického hľadiska sa náš latinskoamerický kontinent vyznačuje dvoma skutočnosťami: chudobou a kresťanstvom. Je to kontinent mnohých chudobných a mnohých kresťanov. To spôsobuje, že v našich krajinách má viera v Ježiša Krista zvláštne zafarbenie. Hromadné procesie, hlboká a vrúcna úcta k náboženským obzom, hlboká láska k Panne Márii a mnoho iných prejavov ľudovej zbožnosti to výrečne dosvedčujú. Konferencia v Pueble vyjadruje toto povedomie, keď hovorí, že vtelenie evanjelia v Amerike má svoju „historicko-kultúrnu originalnosť“.

Tento spôsob kultúrneho výrazu kresťanskej viery je medzi nami stále živý, zvlášť medzi našimi chudobnými. A to mimo akejkoľvek idealizácie chudobných a akéhokoľvek teologického pauperizmu. Je to fakt. Je to obrovské bohatstvo, ktoré nám daroval Boh.

ĽUDOVÁ ZBOŽNOSŤ

Predtým sa hovorilo o ľudovej religiozite (termín je naďalej platný); Pavol VI. urobil ďalší krok a povedal, že by bolo lepšie hovoriť o ľudovej zbožnosti. V Aparecide sa urobil ďalší krok a začalo sa hovoriť o ľudovej spiritualite.

Keď sa pozrieme na týchto päť storočí z dejinnej perspektívy, zistíme, že ľudová spiritualita je originálna cesta, po ktorej Duch Svätý viedol a stále vedie milióny našich bratov. Nejde iba o prejavy ľudovej zbožnosti, ktoré máme tolerovať, ide o naozajstnú ľudovú spiritualitu, ktorú je potrebné posilniť na jej vlastných cestách. Je jedinečná. Nie sú to ľudia, ktorí nechápu a nepoznajú. Je mi ľúto tých, ktorí o nich hovoria: „Musíme ich vzdelávať.“

Stále nás prenasleduje príznak osvietenstva, toho ideologicko-nominalistického redukcionizmu, ktorý nás vedie k nerešpektovaniu konkrétnej reality. Boh k nám chcel prehovoriť konkrétnymi skutočnosťami. Prvou herézou

Cirkvi je gnóza, ktorú kritizuje a zavrhuje už apoštol Ján. Aj dnes môžu vystávať gnostické pozície vo vzťahu k tomuto faktu ľudovej zbožnosti či spirituality.

K téme ľudovej zbožnosti máme v poslednej dobe dve neprekonateľné opory, ktoré je potrebné používať ako pramene: *Evangelii nuntiandi*, ktorá ako apoštolská exhortácia o evanjelizácii nebola ako celok doteraz prekonaná, a *Dokument z Aparecidy*. Na tieto dva pramene je potrebné sa odvolávať. Aparecida preberá, ale aj aktualizuje v realite nášho kontinentu učenie Pavla VI. z *Evangelii nuntiandi*.

PAMÄŤ ĽUDU

„Ľudová zbožnosť je legitímny spôsob života viery, spôsob, ako sa cítiť súčasťou Cirkvi a ako byť misionármi; v nej možno vnímať tie najvnútornejšie záchvevy hlbín Ameriky. Je súčasťou „historicko-kultúrnej originalnosti“ chudobných tohto kontinentu a plodom „syntézy kultúr pôvodných národov a kresťanskej viery““ (*Dokument z Aparecidy*).

Ďalšia citácia je tiež veľmi dôležitá: „Ľudovú spiritualitu nesmieme podceňovať alebo ju pokladať za druhotný prejav kresťanského života, pretože tak by sme vynechali primát pôsobenia Duha Svätého a nezaslúženú iniciatívu Božej lásky“ (*Dokument z Aparecidy*).

Ľudová zbožnosť je otvárajúca sa pamäť ľudu. Je bytostne deuteronomická. Nemožno ju chápať mimo deuteronomického rámca. A táto pamäť sa otvára mnohými spôsobmi.

Mons. Tavella, arcibiskup zo Salty, rozprával v päťdesiatych rokoch jednu historku. Raz vošiel do svojej katedrály a zbadal akéhosi Indiána, ktorý sa v obrovskom sústreďení modlil pred Pánom zázrakov. Pomodlil sa teda svoj breviár, no Indián tam stále zotrval v pokoji. Zaujalo ho to a zostal teda tiež, aby videl, čo bude nasledovať.

Musel čakať dlho, kým Indián neskončil. Potom k nemu pristúpil a začali sa spolu rozprávať. Biskup sa ho opýtal: „Čo ste sa modlil?“ „Katechizmus, otče,“ odpovedal Indián. Bol to katechizmus sv. Turibia zo 16. storočia.

CENNÝ POKLAD

Jedna osobná spomienka na ľudovú zbožnosť. Dva roky som bol spovedníkom v rezidencii v Córdobe. Rezidencia Tovaryšstva v Córdobe je uprostred mesta, vedľa univerzity. Spovedajú sa tam univerzitní študenti, profesori, ale aj ľudia z chudobných štvrtí, ktorých tamjší farár v nedeľu nemá čas vyspovedať, pretože má jednu omšu za druhou. A videl som, že práve tí posledne menovaní sa spovedali veľmi dobre. Neplytvali časom. Hovorili, čo bolo treba povedať. Nikdy nezmienili niečo, čo by nebolo hriechom. Nechválili sa. Spovedali sa s veľkou pokorou. Istého dňa som sa jedného z nich opýtal, odkiaľ prišiel. Bol z Traslasierry, čo je pôsobisko pamätajúce katechézu don Brochera. Patril k ľudu, ktorý sa týmto spôsobom vyjadroval vo sviatosti zmierenia (a som rád, že môžem túto epizódu pripomenúť práve dnes, keď bol v Ríme uznaný zázrak na príhovor dona Brochera).

Ľudová zbožnosť vychádza z pamäti ľudu, ktorú, opakujem, musíme interpretovať v deuteronomickom rámci. Cirkev sa rozhodla preferovať chudobných a to nás má prinútiť rozpoznať a doceniť ich kultúrne spôsoby, ako žiť evanjelium. Je dobré a potrebné, aby sa teológia zaoberala ľudovou zbožnosťou, ktorá je „cenným pokladom Katolíckej cirkvi v Latinskej Amerike“, ako nám povedal Benedikt XVI. pri začatí Konferencie v Aparecide.

KULTÚRNE CHÁPANIE VIERY

Otec Tello ponúka solídne teologické myslenie, ktoré nám umožňuje doceniť túto spiritualitu v jej naozajstných

»»

dimenziách. Východiskovým poňatím je človek ako prirodzene spoločenská bytosť. Nikto nemôže žiť absolútne izolovaný, všetky ľudské činy sú súčasťou dejinného prostredia, ktoré ich podmieňuje, konkrétny skutok sa vyznačuje kultúrou, v ktorej sa uskutočňuje. V dynamike dejín vytvára človek kultúru a kultúra človeka ovplyvňuje. Slovom Jána Pavla II.: „Človek je synom i otcom kultúry, do ktorej je ponorený.“

Viera v tom nie je výnimka, vyjadruje sa vždy kultúrne. Dieťa sa učí od rodičov, učiteľov, katechetov a od okolia. Viera je predovšetkým Božia milosť. A je tiež ľudským úkonom, a preto je kultúrnym činom. preto možno hovoriť o kultúrnom spôsobe chápania aj vyjadrovania viery. Je teda možné, ako hovorí Tello, že to, čo naši chudobní vyjadrujú svojou ľudovou zbožnosťou, plynie z naozajstnej viery, z ktorej plynie tiež kresťanský postoj k životu.

ANTITÉZA SEKULARIZÁCIE

Keď ako Cirkev pristupujeme k chudobným, aby sme ich sprevádzali, konštatujeme, že aj napriek enormnej každodennej ťažkosti prežívajú transcendentný zmysel života. V istom zmysle ešte neuviazli v konzumizme.

Snímka: net

Život smeruje k niečomu, čo tento život presahuje. Život závisí na Niekom a tento život potrebuje spásu. To všetko je hlboko prítomné v našom ľude, hoci nie je schopný to formulovať pojmovým aparátom.

Transcendentný zmysel života zjavný v ľudovom kresťanstve je antitézou sekularizácie šíriacej sa v moderných spoločnostiach. To je kľúčový bod. Keby sme to chceli vyjadriť antagonisticko-agresívnymi kategóriami, povedali by sme, že viera nášho ľudu uštedruje frčku postojom sekularizácie. Preto možno povedať, že ľudová zbožnosť je aktívnou evanjelizujúcou silou, ktorá obsahuje účinný protilek na narastajúcu se-

kularizáciu. Dokument z *Aparacidy* to vyjadruje podobne: „Ľudová zbožnosť je v sekularizovanom prostredí, kde naše národy žijú, stálym a veľkolepým vyznaním živého Boha, ktorý pôsobí v dejinách, a riečiskom odovzdávanej viery.“

Cirkev je povolaná nepretržite sprevádzať a zúrodňovať tento spôsob života viery svojich najpokornejších detí. V tejto spiritualite je „bohatý potenciál svätosti a sociálnej spravodlivosti“ (Dokument z *Apaprecidy*), ktorý treba uplatniť v novej evanjelizácii. Tello to hovorí tak, že ľudové kresťanstvo musí byť posilnené ľudovou pastoráciou.

-red-/RV

(Odseky a medzititulky: redakcia)

Ponúkame všetky služby a práce v oblasti geodézie a kartografie

GEOŠ-g.k., s.r.o.:
Radlinkého 28
811 07 Bratislava

Mobil (orange): +421 905 182574
+421 905 110145

Mail: geosgk@geosgk.sk
geosgk@gmail.com
www.geosgk.sk

Socha sv. Jána Pavla II. musí byť odstránená, vraj je v rozpore s francúzskym sekularizmom

Pápež áno, kríž nie!

Starosta desaťtisícového bretónskeho mestečka Ploërmel v departemente Morbihan Patrick Le Diffon má hlavu v smútku. Musí odstrániť sochu sv. Jána Pavla II.

Francúzsky správny súd v Rennes nariadil, aby socha pápeža sv. Jána Pavla Veľkého, ktorá sa nachádza na námestí nesúcom meno poľského pápeža v mestečku Ploërmel, bola odstránená, pretože je v rozpore s francúzskymi normami o sekularizme.

Presnejšie povedané, sudcovia vysvetľujú, že nejde ani tak o bronzovú sochu, ktorá zobrazuje pápeža aj s jeho známou vetou *Nebojte sa*, ako skôr o jej umiestnenie na námestí, pod oblúkom, ktorý má na vrchole kríž. Podľa súdu má 9-metrový pamätník pre „svoje umiestnenie, svoju veľkosť a umiestnenie kríža, symbolu kresťanského náboženstva, ostentatívny charakter“, a tým porušuje ústavu, ktorá zdôrazňuje sekulárny charakter Francúzskej republiky, a zákon z 9. 12. 1905 o oddelení medzi cirkvou a štátom. V ňom sa píše, že je zakázané „postaviť či pripevniť akýkoľvek náboženský znak alebo emblém na verejné budovy alebo každé verejné miesto“.

STAROSTA SA ODVOLÁ

Súdne nariadenie striktné stanovuje, aby bol pamätník odstránený z jeho terajšieho miesta. Sudcovia dali mestu šesť mesiacov na vykonanie rozhodnutia.

Starosta Patrick Le Diffon však oznámil, že sa chce proti uzneseniu renneského správneho súdu odvolať až na Štátnu radu. Je však málo pravdepodobné, že Štátna rada zmení nariadenie renneských sudcov.

Sochu sv. Jána Pavla Veľkého objednal vtedajší starosta Ploërmelu Paul Anselin u svojho známeho, no kontroverzného ruského sochára gruzínskeho pôvodu Zuraba Tsereteliho. Ako P. Anselin vtedy povedal, socha mala byť vzdaním pocty „velikánovi 20. storočia, aj vďaka ktorému padla Železná opona“.

ÚTOKY VANDALOV

Na slávnostnom odhalení sochy 10. 12. 2006 sa zúčastnilo viac ako tisíc ľudí, prítomní boli dokonca aj predstavitelia UNESCO. Socha však vyvolala polemiku nielen o umeleckej hodnote diela, ale najmä odpor dvoch Ploërmelčanov, ktorí na svoju stranu časom získali ďalších odporcov sochy. Ako argument proti soche uvádzali už spomínaný zákon o sekularizme z roku 1905.

Socha poľského pápeža nedala spávať ani vandalom. Prvý raz ju v apríli 2007 postriekali bielou a tyrkysovou farbou. Druhý raz ju ju z noci na 6. septembra 2008 vandali potiahli ružovým toaletným papierom a priesvitnou fóliou a obvešali ju nafúkanými kondómami.

Prvé súdne rozhodnutie namierené proti ploërmelskej soche pápeža vydal začiatkom roka 2010 správny súd vo Vanes, ktorý rozhodol, že socha sv. Jána Pavla II. s krížom na oblúku je v rozpore so slobodou svedomia, a preto má mesto Ploërmel vrátiť departementu Morbihan 4500 eur, ktoré dostalo ako dotáciu na sochu.

Snímka: LoN

AUTOR NESÚHLASÍ

Starosta Ploërmelu P. Le Diffon na margo čerstvého súdneho rozhodnutia správneho súdu v Rennes uviedol, že nariadenie odstrániť oblúk s krížom nemôže „bez súhlasu umelca“, ktorý je autorom diela. Upozornil aj, že pamätník na verejnom námestí bol venovaný „nie človeku Cirkvi, ale človeku štátu“.

Autor monumentu Z. Tsereteli je proti akejkoľvek zmene diela, pretože „oblúk a kríž sú jeho neoddeliteľnou časťou“. Denník *La Croix* konštatuje, že ak kríž nie je možné od sochy oddeliť, bude sa musieť pre celý pamätník nájsť iné miesto.

A na záver jedna zaujímavosť: 25. 10. 2014 bola v Paríži v blízkosti katedrály Notre Dame slávnostne odhalená podobná socha sv. Jána Pavla Veľkého ako je v Ploërmele a je tiež od toho istého autora. Na slávnosti bola aj socialistická starostka Paríža Anne Hidalgo. Možno preto, lebo nad sochou nie je kríž...

Spracoval PAVOL PRIKRYL

Rodina a spoločnosť

Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie vás pozýva na diskusný seminár v tematickom okruhu *Rodina a spoločnosť*

16. júna 2015

Prof. PhDr. Jana Levická, PhD.

Čo vlastne spoločnosť/štát očakáva od súčasnej rodiny?

Prednáška sa uskutoční v Dome Quo vadis v Bratislave o 17.00 h

Vstup voľný

Tí, čo bránia ľuďom v poznaní vlastných dejín, chcú z nich vychovať poslušných otrokov

Vzťah Slovákov k vlastným dejinám

Vedecký časopis *Historický zborník* 1-2/2014 uverejnil esej profesorky Emílie Hrabovcov *Vzťah Slovákov k vlastným dejinám*. S láskavým povolením časopisu uverejňujeme esej v plnom znení.

Vzťah nášho národa k vlastným dejinám je, žiaľ, veľmi narušený, ba priam možno tvrdiť, že slovenský národ svoje dejiny vôbec nepozná.

PRÍČINY

Príčina spočíva v tom, že po dlhé storočia nemal vlastný štát, vlastné politické štruktúry, ktoré by mali záujem a vôľu vytvoriť rámec a podmienky pre spoznávanie a pestovanie jeho dejín.

Práve v druhej polovici 19. storočia, keď si európske národy vytvárali svoje historické školy, keď vznikali všeobecné prehľady národných dejín z pera otcov národných dejepisectiev, akými boli pre Nemcov veľkí historici ako Leopold von Ranke alebo Johann Gustav Droysen či pre Čechov František Palacký, keď sa vytvárali základné historické koncepcie národných dejín, formovalo sa to, čomu dnes moderná historická veda hovorí „veľký historický naratív“, keď sa začali systematicky zbierať a vydávať historické pramene a zakladať moderné národné archívy, múzeá a akademické inštitúcie, my Slováci sme prežívali jedno z najťažších období našich dejín. Nemajúc vlastný štát ani žiadnu podobu politickej autonómie sme nemohli reflektovať vlastné dejiny, spoznávať korene našej identity a našej prítomnosti a učiť o našej minulosti svoje deti. Uhorský štát, ktorého sme boli súčasťou, nemal záujem utvrdzovať nás v našej slovenskej identite, práve naopak, chcel z nás v konečnom dôsledku urobiť príslušníkov maďarského národa.

PRÍVESOK

Po vzniku Česko-Slovenska v roku 1918 síce Slováci v mnohom získali oveľa priaznivejšie podmienky pre svoj vývoj než v Uhorsku, kde už boli na pokraji národného zániku. Ani česko-slovenský štát však nemal skutočný záujem o spoznávanie slovenských dejín, ktorým ani nepriznal vlastné meno, ale

skryl ich pod pokrývku dejín „česko-slovenských“. Už tento názov ukazoval, že slovenské dejiny boli zredukované a zoštylizované do polohy privesku a akejsi predohry a cesty logicky vyúsťujúcej do česko-slovenskej štátnosti, ktorej korene sa v protive s historickou pravdou hľadali už kdesi vo Veľkej Morave, neskôr za komunizmu vyhlásenej za „prvý spoločný štát Čechov a Slovákov“.

Komunistické obdobie pozoruhodne prevzalo mnohé politické a ideologické stereotypy z prvej česko-slovenskej republiky vrátane subtilného čechoslovakizmu, aj keď ich zaodelo do marxistického ideologického šatu, ktorý národné dejiny dodatočne vyľudnil a v zmysle historicko-materialistického diktátu podriadil domnelým zákonitostiam dejín.

STRÁCANIE PAMÄTE

Slováci iba zázrakom – alebo len vďaka Božej pomoci a historickému zakoreneniu v kresťanstve – dokázali v týchto podmienkach prežiť ako samostatná entita. Na prahu vlastného štátu sa však ocitli bez skutočného historického povedomia. Táto východisková pozícia má dnes o to dramatickejšie následky, že doba, v ktorej sme konečne dospeli k vlastnému modernému štátu v relatívne slobodnom priestore, je v istom zmysle „ahistorická“, nepriateľská historickej dimenzii ľudského myslenia. Po zjednodušeníach, ktoré znásilňovali dejiny do rôznych schém historického materializmu či do axiómy, podľa ktorej boli dejiny iba pohybom ľudskej spoločnosti smerom k modernizácii a k emancipácii človeka od všetkých podmienok, ktorá nevyhnutne povedie k úpadku národov i všetkých prirodzených spoločenských a viery v Boha, sme v súčasnosti dospeli k úplnej deštrukcii minulosti a k strate historického rozmeru v myslení.

Dnešným Európanom čoraz zjavnejšie hrozí riziko, že sa pohrúžia len do

prítomnosti, nebudú brať ohľad na pamäť a zrieknu sa hľadania svojho miesta v akýchkoľvek dlhodobých projektoch a súvislostiach. Navyše, priveľmi kritická perspektíva interpretácie dejín európskych národov, ktorá je priam programovo presadzovaná, živí zvláštny zlý pocit z vlastných dejín a vlastnej identity a privádza postoj, ktorý začal nekritickým obdivom osvietencov pre všetko cudzie a ďaleké, do bezpečného prístavu autodeštruktívnej nenávisť k sebe samým.

LIST VO VETRE

Táto „antihistorickosť“ dnešnej doby sa konkrétne prejavuje napríklad tak, že sa postupne redukuje a rušia hodiny dejepisu v školách na všetkých stupňoch a mladí ľudia strácajú schopnosť kontextualizovať svoju prítomnosť do širších historických a spoločenských súvislostí, vysvetľovať si javy a udalosti, ktoré ich obklopujú a ktorým bez historickej perspektívy nemožno porozumieť. To je veľmi nebezpečný proces, pretože podtíha korene, vedie k strate základnej orientácie v eminentne historickom ľudskom časopriestore.

Národy, majúce dlhodobé tradície národno-štátneho myslenia a historickej identity, dokážu zatiaľ lepšie čeliť týmto nebezpečenstvám, nám Slovákom bez vlastných pevných historických koreňov hrozí, že sa staneme lístkom poletujúcim vo vetre, ktorý zaletí tam, kam ho vyfúkne silnejší prúd.

PROTISLOVENSKÉ MÉDIÁ

Táto situácia je o to ťažšia, že dnešné médiá, ktoré sú azda najúčinnjšími formátormi povedomia moderného človeka, sú otvorené protislovenské a ne-

gujúce historické korene slovenského národa. V dnešných médiách môžete byť kýmkoľvek, len nie Slovákom, a hlásiť sa k čomukoľvek, len nie k slovenskej identite.

V tomto duchu alebo „antiduchu“ sú vychovávané aj mladé generácie a nemožno sa čudovať, že vedľa o svojich dejinách iba zámerne negatívne sformulované útržky alebo vôbec nič. Sme svedkami straty historickej pamäte, ktorá na makrohistorickú úroveň ničí identitu, pevnosť a solidaritu politických spoločností a štruktúr a na mikrohistorickú úroveň plodí generácie, ktoré už pomaly nevedia ani to, kto boli ich starí rodičia.

HLAD PO PRAVDE

Našťastie, tieto tendencie ešte úplne nerozhlodali všetko povedomie, sú ešte zdraví ľudia, ktorí si napriek všetkým otvoreným i tým ťažším postihnutelným subtlým tlakom uvedomujú obrovskú potrebu orientácie v dejinách.

Máme mladých ľudí, ktorí – hoci niekedy doslova nepoznačení akýmkoľvek poznaním dejín, alebo možno práve preto – pociťujú veľký hlad po pravde o vlastných dejinách a vlastnej identite, sú schopní a ochotní nadchnúť sa, otvoriť sa pre veľké bohatstvo, ktoré

z poznania dejín pramení a po ktorom túžia nie preto, aby sa všetci stali historikmi, ale preto, aby spoznali, odkiaľ prichádzajú a kam smerujú, kým sú, aby sa nenechali tak ľahko rozpustiť, ovplyvniť, zmanipulovať. Pretože človek, ktorý nepozná svoje dejiny je manipulovateľný. Nie náhodou všetky ideológie a politické systémy, ktoré chceli

presadiť svoje diktáty, začínali prepisovaním či zamlčovaním dejín.

Dovolím si preto tvrdiť, že tí, ktorí bránia ľuďom v poznaní vlastných dejín, z nich chcú vychovať poslušných otrokov.

EMÍLIA HRABOVEC

(Medzititulky a odseky: redakcia)

(Snímky: archív)

Vyšlo **májové** číslo Našej Žilinskej diecézy.

- Reportáž z Ukrajiny •
- Manželia Lednickí z Domaniže •
- Kňaz Ján Baltazár Magin •
- Stretnutie Rodiny Nepoškvrnenej •
- Úloha muža a úloha ženy •
- Diecézne stretnutie mládeže •
- Hrad Sklabinia •
- Martin Benikovsky:
„Na Ukrajine je veľká chuť žiť...“ •

Inštitút Communio, n.o.
Jána Kalinčiaka 1
010 01 Žilina

Nedostal sa k vám časopis?

Napíšte nám do redakcie a pošleme vám ho poštou. Časopis si môžete aj predplatiť.

Email: icommunio@gmail.com
Web: www.icommunio.sk
Tel.: 041/56 58 434

Anketa medzi historikmi ukázala, že na slovenskú historiografiu sú stále rôzne tlaky

Trvajúca deformácia

Matica slovenská chce prispieť k ucelenému vytváraniu historického vedomia Slovákov. Niekoľkí slovenskí profesionálni historici, prevažne orientovaní na výskum dejín 20. storočia a výskum totalitných režimov, sa zúčastnili na ankete, ktorá je pokusom objektivizovať slovenské historické vedomie pri interpretácii dejín. Časť ankety, ktorá sa týka vplyvov na interpretáciu vzniku prvej Slovenskej republiky 14. marca 1939 a SNP, uverejňujeme s povolením zostavovateľa ankety.

Nazdávate sa, že slovenská historiografia 20. storočia sa už vymanila z politických a ideologických tlakov, ktoré ovplyvňovali interpretáciu vzniku prvej Slovenskej republiky 14. marca 1939?

Róbert ARPÁŠ:

jinných období.

Slovenská historiografia ako celok odoláva politickým tlakom, ktoré sa priebežne stále objavujú pri úsilí o „vyhovujúcu“ interpretáciu rôznych dejinných období.

Milan S. ĎURICA:

Tu nejde iba o osobnú mienku. Každý, kto pozoroval doterajší vývoj slovenskej historiografie, musel s veľkým sklamaním konštatovať, že takzvaná „Nežná revolúcia“ – čo obsahuje klasický omyl *contradictio in adiecto* – na tomto poli prakticky nič nezmenila. Celá „oficiálna veda“ zostala v rukách doslova tých istých osôb, ktoré do slovenských inštitúcií nasadili boľševické vlády z Prahy. Preto aj interpre-

tácia našich dejín ostáva na tej istej pozícii, na ktorej si ju vypestoval niekdajší režim.

Anton HRNKO:

Nie, nevymanila sa. Práve naopak, mnohí aktívni historici nadbiehajú politickej moci nie výsledkami svojej práce, aby ich poučili, no s „prosba-mi“ o „kodifikovanie“ ich ideologických výkladov minulosti. Politici to veľmi radi robia, najmä tí, ktorí nemajú žiadnu legitimitu od voličov – vlastníci masmédií! Tí vytvárajú vonkajší tlak, ktorý podobne ako ovčiarSKI psi, sa pokúša „zahájiť“ slovenských historikov do toho správneho „košiaru“, vzhľadom na ich záujmy, „do jediného správneho výkladu“ slovenských dejín rokov 1939–1945. Tento výklad koreni v ideologických východiskách zo začiatku

50. rokov minulého storočia, teda do čias boja so slovenským „buržoázny-m nacionalizmom“, a jeho cieľ je dnes takisto čitateľný, ako bol čitateľný v časoch K. Bacílka a spol. Je to absurdné, a práve niektoré médiá vytvárajú v slovenskej spoločnosti situáciu, že historici majú menší priestor na slobodné bádanie a vyjadrovanie svojich postojov, aké mali v posledných rokoch komunistického režimu.

Martin LACKO:

Nie úplne. Okrem stereotypov prežívajúcich z minulého režimu (vyzdvihovanie československého štátoprávneho princípu, kriminalizácia úsilí o slovenskú štátnosť, nekritizovateľnosť československého odboja, obchádzanie jeho temných stránok), ktoré sú badateľné najmä v tzv. oficiálnej historiografii, tu negatívne zasahuje aj „politická korektnosť“ a agresivita zo strany liberálnych médií. Tieto si osobujú monopol na výklad najzložitejších historických otázok a zastrašujú tých, ktorí majú iný pohľad, namiesto toho, aby sa usilovali hľadať pravdu.

Róbert LETZ:

Historická veda bola pred rokom 1989 veľmi deformovaná. Musela plniť funkciu stránickej vedy, slúžiacej záujmom komunistickej strany. Ideologická orientácia, tlaky a kompromisy určite zanechali stopy na staršej generácii historikov. Umelé ideologizovanie a s ním spojené kádrovanie viedlo k väčšej izolácii a zaostávaniu našej historickej vedy. Ak sa niekoľko desaťročí udržiavala určitá jednostranná interpretácia udalostí okolo 14. marca a prvej Slovenskej republiky, malo to negatívny vplyv aj na historiografiu, aj na verejnosť. Za ostatných dvadsať rokov v historiografii nastal určitý posun, generačný aj objektivizujúco-interpretáčný. Stále však do tohto procesu vstupujú ľudia a skupiny, ktoré chcú, aby historici písali podľa ich návodu. Preto veľa záleží od historikov, ako sa k tomu postaví.

Ivan MRVA:

Veľká časť slovenskej historiografie, najmä Historický ústav SAV a Vojenský historický ústav, sa doposiaľ, žiaľ, nevymanila.

» »

Peter MULÍK:

Nie. Interpretácia dejín druhej polovice 20. storočia je trvalo silno podmienená výsledkami svetovej vojny. To platí všeobecne, ale na Slovensku zvlášť. Tie boli nielen politické, ale aj ideologické.

Platí nepísaná zásada, že status quo, ktoré nastolili víťazi tejto vojny, je trvalo platná podmienka interpretácie dejín. Historik by mal byť oslobodený od tohto tlaku a skúmať iba faktografiu.

Po roku 1945 sa vzhľadom na existenciu slovenského štátu, ktorý bol spojencom porazeného Nemecka, neprípúšťal názor, že tento štát mohol mať aj nejaké pozitíva, ktoré objektívne aj mal. Keďže sa dejiny museli skúmať z československého pohľadu, negatívne videnie slovenského emancipačného pohybu (vo veľmi nepriaznivých vojnových podmienkach) sa iba posilnilo, ba určitým spôsobom zafixovalo. Po roku 1948 k tomu pristúpil ešte povinne záväzný marxistický výklad dejín s neslávne známymi pojmami „klérofašistický štát“ a s odsudzovaním politického katolicizmu, s ktorým spájal aj „škodlivý“ slovenský nacionalizmus.

Po páde komunizmu roku 1989 sa nakrátko v rámci pokusov o odkrývanie tabuizovaných tém začalo voľnejšie písať aj o slovenskom vývoji v rokoch 1918–1945, ale kľúčové historické vedecké pracoviská opäť väčšinovo zaujali postoj bez politického nadhľadu, nerešpektujúc slobodu vedeckého výskumu a potrebu kontinuitne, neskreslene zobrazit' slovenský vývoj v 20. storočí.

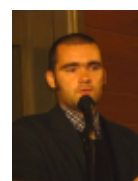
Pavol PARENÍČKA:

Slovenská historiografia sa ani takmer štvrtstoročie od novembra 1989 v pohľade na 14. marec 1939 a vojnovú Slovenskú republiku nevymanila spod politických a ideologických vplyvov komunistickej a ľudáckej orientácie. Komunistická historiografia, značne poznačená českoslovakizmom a ateizmom sa na 14. marec 1939 a prvý slovenský štát nazerala bez širších kontextov ako na najväčšie „klérofašistické“ zlo v slovenských dejinách, zatiaľ čo ľudácke dejepisectvo tento okamih a toto kontroverzné obdobie i všetko s ním spojené, vrátane J. Tisa, považovali za vyvrcholenie a naplnenie zmyslu nášho národného vývoja aj štátotvorného procesu, naraz nechýbala až glorifikácia.

Som však presvedčený, že musí existovať stredná cesta medzi týmto „mantinelovým“ nazeraním na dané veci.

Deň 14. marec 1939, prvá Slovenská republika a J. Tiso určite neboli najväč-

ším zlom našich dejín, ale ani, vzhľadom na totalitné praktiky a genocídu obyvateľov židovského vierovyznania, tou etapou slovenskej minulosti, ktorá patrí medzi jej zlaté obdobia. Všetko bolo len produktom zvláštnych a mimoriadne ťažkých vojnových čias, v ktorých chcel malý národ so svojimi predstaviteľmi uprostred tejto najväčšej apokalypsy v dejinách ľudstva jednoducho iba dôstojne prežiť, čo sa mu napokon aj s „odretými ušami“ podarilo, lebo sme tu i dnes.

Peter SOKOLOVIČ:

Z väčšej časti sa vymaňila, bohužiaľ, u niektorých historikov ešte pretrvávajú isté rezíduá. Našťastie sa už nemôžu vyjadrovať takým slovníkom, aký bol obvyklý pred rokom 1989. Dnes však niektorí pociťujú iný, napríklad mediálny tlak, ktorý často bráni k objektívnemu prístupu k danej problematike.

>>>

Nadácia Antona Tunegu Vám ponúka

knihy, ktoré patria
do vašej knižnice

**OBJEDNAJTE
UŽ TERAZ!**
www.tunega.sk

Nazdávate sa, že sa slovenská historiografia 20. storočia vymanila z politických a ideologických tlakov, ktoré ovplyvňovali interpretáciu SNP a tohto obdobia?

Róbert ARPÁŠ:

Rovnako ako som konštatoval v prípade 14. marca 1939, slovenská historiografia ako celok je dostatočne imúnna voči politickým tlakom, ktoré však u nás, žiaľ, stále nie sú minulosťou.

Anton HRNKO:

Nielen z 20. storočia, ale aj dnešná historiografia je stále preideologizovaná. Zdá sa, že mnohým historikom to vôbec neprekáža, ale, naopak, celé svoje „vedecké“ úsilie orientujú týmto smerom. A majú aj vynikajúceho pomocníka – vraj politickú korektnosť.

Róbert LETZ:

Historickú vedu tvoria historici, ľudia. Deformácie týchto udalostí boli pred rokom 1989 bežným javom. Ťažko si viem predstaviť, že by sa pred rokom 1989 stal oficiálne píšucim domácim historikom človek, ktorý by prejavoval nesúhlas s odbojom a Povstaním. Rovnako je ťažko predstaviteľné, aby niekto zdôrazňoval niečo pozitívne na 14. marci 1939. Slobodná výmena informácií a poznatkov bola možná iba v exile, no mala svoje limity v tom, že historici a záujemcovia o tieto udalosti nemali možnosť bádať v domácich archívoch a bola odtrhnutá od domáceho diania.

Historici nemohli nezaznamenať politickú zmenu roku 1989. Ich interpretácia 14. marca a 29. augusta bola určite aspoň čiastočne korigovaná. Otázka je, či dostatočne.

Historici sú aj občania so svojimi politickými názormi, na ktoré majú plné právo. Horšie by bolo, keby sa priamo zapojili do politických diskusií a presadzovali stranické či skupinové politické záujmy priamo vo vede. Bolo by to o to nebezpečnejšie, že historická veda by sa stala vlastne maskovaním ich politických a ideologických cieľov. Politické tlaky boli a budú, hoci ich formy sa môžu meniť. Je tu aj nezávislosť a odbornosť historika, ktorá by nad nimi mala zvíťaziť.

Deň 14. marec a 29. august sú výsostne politické udalosti. Schválenie 29. augusta za štátny sviatok Slovenskej republiky roku 1992, navrhnuté a presadené politickou ľavicou a podporené skupinou niekoľkých historikov (ďalšia sa postavila proti), znamenalo prenesenie záchytného bodu s existenciálnym významom pre ľavicu po zneistení zaužívaných politických a ideolo-

gických istôt po novembri 1989, no na druhej strane aj určité limity na diskusiu.

Veľmi trefne to vystihol vo svojom vystúpení 29. 9. 1992 na pôde Slovenskej národnej rady poslanec za KDH Anton Neuwirth, ktorý vystihol problém vnútornej rozporuplnosti Povstania ako politickej udalosti. V súčasnosti veľa záleží od politikov, ktorí na takúto diskusiu vytvárajú priestor a spoločenskú atmosféru.

Ivan MRVA:

Veľká časť sa nevymanila, pokiaľ sa historici nezbavia názvu SNP, ani sa nevymania.

Peter MULÍK:

Nevymanila sa, lebo aj historiografie veľkých národov (americká, ruská, britská, francúzska atď.) sú pri interpretácii dejín tohto obdobia stále ovplyvnené politickým hodnotením, nastoleným na konci Druhej svetovej vojny, ktorý zásadným spôsobom ovplyvňuje práve jej vojenskej súvislosti.

V prípade 29. augusta 1944 historiografia vyzdvihuje najmä jeho vojenský zámer – prispieť k porážke Nemecka, s čím sa zhoduje so zámermi celej protifašistickej koalície Spojencov a Sovietskeho zväzu. Táto ideológia víťazov vojny limituje aj historiografiu.

Historici by sa nemali vyjadrovať jazykom politikov. Nevidno úsilie o objektivizáciu. Považujem za neprimerané a nesprávne viazať výklad dejín na výsledky Druhej svetovej vojny. Nemôžno trvalo deliť svet na „víťazov“, ktorí mali „pravdu“ a porazených, ktorí nemali „pravdu“, ba ani právo brániť sa.

Žiaľ, obidve svetové vojny sa neskončili mierom medzi bojujúcimi stranami, ale diktátom jednej strany a pokorením druhej strany. To predtým v medzinárodnom práve nebolo. Aj porazený nestratil tvár. Tú zmenu spôsobila jednak nacistická ideológia, ale aj neadekvátna chuť na pomstu zo strany „víťazov“. V takých ničivých vojnách, aké boli v 20. storočí, niet víťazov a porazených, sú len obeť na oboch stranách. Tým treba vzdať pietu a netreba nikoho vyzdvihovať, že bol na správnej strane.

Pavol PARENÍČKA:

Nie, v žiadnom prípade, opäť opakujem, stále existujú silné reziduá komu-

nistickej historiografie, ktorých sa ako si nevieme zbaviť.

Peter SOKOLOVIČ:

V prípade Povstania sú ideologické tlaky silnejšie – aj v súčasnosti – ako v prípade vzniku prvého slovenského štátu. Je to spôsobené azda aj tým, že 29. august je na Slovensku štátnym sviatkom a Povstanie je zo strany štátu vnímané jednoznačne pozitívne.

Napriek tomu však vznikajú viaceré objektívne práce, ktoré sa na Povstanie usilujú nazerať objektívne a poukázať ako na jeho pozitívne, tak aj negatívne stránky.

Jednoznačné odmietnutie, poprípade ani jednoznačné glorifikovanie akejkoľvek dejinnej udalosti nie je totiž namieste. Trendom je však cesta k paušalizovaniu – z 29. augusta si štátna moc (ovplyvnená viacerými faktormi) vybrala pozitívnu myšlienku boja Slovákov voči okupácii, za 14. marca opačne, začiatok okupácie. Je to dané viacerými faktormi, ktorých analýza by však iste zabrala pre toto miesto neprimeraný priestor.

PETER MULÍK, zostavovateľ ankety
(Snímky: archív, SNN)

Predplaťte si
VOX
na rok 2015

Dejepis treba oživiť na všetkých stupňoch škôl

Pútavo priblížiť históriu ľuďom

Škola má vychovávať deti a mladých ľudí pre budúcnosť. Thomas Mann povedal, že „kto nepozná minulosť, nepochopí budúcnosť“.

Na Slovensku, žiaľ, však dochádza k redukovaniu hodín dejepisu, mizne kontextuálnosť vo vyučovaní, samotné hodiny dejepisu sú „suché“, nezáživné, mnohí učitelia priveľmi bazirujú na dátumoch..., takže žiaci strácajú záujem o dejepis, berú ho ako nutné zlo.

Okrem toho, že štúdium histórie na Slovensku je silno poddimenzované, čím dochádza k tomu, že vzhľadom na slabú dotáciu predmetov dejepisu napokon hodiny dejepisu neraz prednášajú učitelia, ktorí nemajú na to ani odbornosť ani spôsobilosť.

Vážnym problémom štúdia dejín a vôbec slovenskej historickej vedy je, že je odtrhnutá od života. Po skúsenosti z prístupov predovšetkým talianskych a iných európskych historikov na početných vedeckých konferenciách v Európe badám, že mnohí slovenskí historici sa usilujú ukázať svoju znalosť problematiky používaním striktné vedeckého slovníka, čím sa prednes histórie mnoho ráz stáva suchým a nezáživným, určeným iba úzkej skupine poslucháčov. Ako keby odbornosť historika sa merala podľa čím zložitejšieho slovníka, a nie podľa obsahu a prínosu. Tým sa však dosahuje len to, že najväčším úspechom prednášateľa dejín je, keď skončí svoj príspevok...

Zavalenie poslucháča množstvom dát a mien každého priam ubije. Talianski a francúzski historici považujú za dôležité urobiť príbeh, ktorý zaujme a z histórie sa stáva pútavé rozprávanie o minulosti, ktoré vie osloviť širšiu verejnosť. Odovzdávanie znalostí z histórie v našom prostredí, založené na silnom pozitivizme, ktorý posilňoval komunistický režim v úsilí zabrániť úvahám o hlbšom zmysle vecí a na vyžívaní sa v menách a rokoch, mi miestami pripomína súťaž v schopnosti mechanicky reprodukovat' čím najväčší počet informácií, a to bez hľadania akýchkoľvek súvislostí, ktoré dávajú udalostiam pravý zmysel. Čo z toho, že študenti budú vedieť dátum vzniku Slovenskej republiky, ak im ujde širší kontext, v ktorom sa odohrála tak významná udalosť v živote národa?

Preberanie rokov a mien, zaužívané interpretácie dejín z čias komunistickej minulosti v súčasnosti už nikoho vážnejšie nezaujímajú. Ak histórii chýba pasia a zápal, potom je odsúdená k izolácii.

Podľa mňa je predovšetkým potrebné priblížiť históriu ľuďom a bežnému životu. Všímať si, ako žil obyčajný človek stredoveku, kde stál radový človek počas rôznych spoločenských a politických konfliktov. Je treba vytvoriť z histórie pútavý, no pritom odborný príbeh. Ak sa takto pojme metóda pri štúdiu dejín na univerzitách, potom aj študenti histórie budú schopní odovzdať svoje vedomosti pútavým spôsobom svojim budúcim žiakom v školách.

Samozrejme, že to neznamena, že história sa má študovať výlučne pútavým spôsobom, pretože aj seriózna historická veda má svoje dôležité a potrebné miesto. Ale je dôležité, aby sa pri štúdiu histórie študenti pedagogického smeru naučili podávať aj zložité veci pútavo.

A napokon, ak štát pochopí význam dejín pre spoločnosť aspoň tak ako v susednom Maďarsku, kde je dejepis povinný maturitný predmet, potom aj vyučovanie dejepisu by nabralo na Slovensku na vážnosti, pretože absolventi odboru história by mali reálnu šancu uplatniť sa v školách a nemuseli by ich zastupovať telocvikári alebo učitelia hudobnej či výtvarnej výchovy na doplnenie plného úväzku.

LUBOSLAV HROMJÁK

PREKONAJME SPOLU BARIÉRY

POMÁHAME TELESNE POSTIHNUTÝM A SENIOROM

Šikmá schodisková plošina

RIEŠENIA PRE VŠETKY TYPY SCHODISKOVÝCH BARIÉR

BEZPLATNÝ NÁVRH A PORADENSTVO

ZDVÍHANIE A PRESUN Z POSTELE, NA VOZÍK, DO VANE ALEBO SPRCHY

ZÁRUČNÝ A POZÁRUČNÝ SERVIS

MOŽNOSŤ ZÍSKAŤ PRÍSPEVOK 95 % Z CENY ZARIADENIA

Bezplatné tel. č.: 0800 150 339

www.ares.sk

ARES spol. s r.o., Banšelova 4
821 04 Bratislava, SR
Tel.: +421 2 4341 4664, +421 2 4820 4511,
Fax: +421 2 4820 4528, e-mail: ares@ares.sk

Historik Ľuboslav Hromják: Národ bez poznania vlastnej minulosti smeruje k zániku

História si človeka nájde

Hoci sa radí skôr k mladým historikom, v odborných kruhoch ho považujú za renomovaného odborníka. Organizuje konferencie, sympóziá, prednáša v Teologickom inštitúte v Spišskej Kapitule. Cirkevný historik ĽUBOSLAV HROMJÁK.

Začnime náš rozhovor možno nepodstatnou vecou. Vždy sa vede zaoberajúcej sa skúmaním dejín hovorilo história, no od istého času sa tento pojem zmenil na historiografia. Prečo?

Výraz *historiografia*, pochádzajúci z dvoch gréckych slov *historia* a *graphein*, znamená písanie o histórii.

Termín *historiografia* sa začal používať až koncom 19. a začiatkom 20. storočia, keď pod vplyvom pozitivizmu a rozvoja vied sa začala používať vlastná historická vedecká metóda na poznávanie a opisovanie dejín. Historiografia nie je tak len chronologickým popisom historických udalostí, založeným na historickom poznaní faktov a udalostí, ale vyžaduje používanie historickej metódy so zmyslom pre kritiku dokumentov a schopnosťou reflexie nad udalosťami a myšlienkovými prúdmi doby.

Od Augsburgského mieru v roku 1555 začala platiť zásada *cuius regio, eius religio*. Neplatí trochu pozmenená zásada *cuius regio, eius historia* aj na historiografiu? Nestáva sa tak, podobne ako politika, tak trochu panské huncútstvo?

Ďakujem vám za túto otázku, pretože ju považujem za skutočne dôležitú.

Augsburský mier mal za následok, že náboženstvo sa dostávalo do stále väčšej závislosti na politike šľachty, ktorá rozhodovala aj o príslušnosti poddaných k náboženstvu. Šľachta si totiž uvedomila význam náboženstva ako

dôležitého *instrumentum regni*, ktoré využila pre svoje ciele.

Podobne je to aj s históriou. Základnou kategóriou, ktorou sa má riadiť historiografia, je objektívne skúmanie pravdy. Poznávanie pravdy však nestačí, pretože mnohí historici síce dospeli k poznaniu pravdy, ale z rôznych dôvodov neboli schopní to nahlas vyjadriť. Vidíme teda, že skúmanie pravdy má úzky súvis s morálkou. Ak historik nemá morálne zásady, aj napriek poznaniu pravdy môže „na objednávku“ zavádzať, alebo vyslovene klamať. Komunistický režim, ktorý bol celý postavený na klamstve, je toho jasným dôkazom.

Ale z histórie sa panské huncútstvo nestalo zo dňa na deň...

V stredoveku štúdium histórie vychádzalo z istoty o existencii objektívnej pravdy, ktorú je človek schopný spoznať úsilím a štúdiom a z morálnej zásady, že historik musí písať pravdivo, pretože v opačnom prípade by sa prehrešil voči pravde.

No v období renesancie a humanizmu však došlo k vážnemu morálnemu úpadku, ktorý sa prejavil v diele Nicola Machiavelliho *Vládár*; v ktorom legitimizoval heslo „*účel svätí prostriedky*“ bez ohľadu na to, či účel je vznešený, alebo nie. Týmto sa štúdium histórie oddelilo od objektívneho poznávania pravdy a tiež od morálky a stalo sa účelovým prostriedkom na legitimizovanie politicko-filozoficko-eticko-sociálnych cieľov. Tým sa vytvorila zá-

sada, o ktorej sme už hovorili a s ktorou sa možno stotožniť: *Cuius regio, eius historia*. Vidíme, že toto *reservatum politicum* z roku 1513 predchádzalo *reservatum ecclesiasticum* z roku 1555.

Machiavelli sa v diele *Florentské historky* vrátil k antickej predstave o dejinách, ktoré sa cyklicky opakujú, kým kresťanská civilizácia presadzovala lineárny koncept dejín, ktoré majú svoj cieľ a smerujú k naplneniu v druhom Kristovom príchode. Podľa neho človek je vždy ten istý s rovnakými pasiami a trápeniami a vždy nespokojný s prítomnosťou. Dejiny sa podľa neho riadia princípom potreby zmeny, ktorá vyvoláva v človekovi nepokoj. Táto koncepcia dejín značne ovplyvnila viacerých historikov pri opise dejín.

Pravdepodobne už hovoríme o osvietenstve...

Áno, kresťanský koncept dejín značne oslabili práve osvietenci, predovšetkým René Descartes, ktorý prostredníctvom tzv. metodického pochybovania vniesol do poznávania pravdy rozmer relativizmu. Pochybnosť o tom, či človek môže poznať objektívne pravdu a oddelenie poznávania pravdy od morálky významným spôsobom ovplyvnil ďalších európskych historikov.

Voltaire v úsilí zmeniť chod dejín spečatil rozkol medzi kresťanským chápaním dejín a svojou dobou tým, že obral rozmer dejín o transcendentný rozmer, o finalitu dejín ľudstva a histórii dal úlohu výsostne racionálnu a pragmatickú. História sa má podľa Voltaira venovať len takým otázkam, ktoré sú užitočné pre človeka a ktoré podporia rozvoj spoločnosti. Podľa neho tak históriu tvorí len človek a história sa má zaoberať opisom dejín, ktoré tvoria významné osobnosti. História je tak pre Voltaira históriou vojen, politiky a náboženstiev. Dejiny sa vraj musia riadiť princípom logiky a treba ich očistiť od všetkých ne-logických vecí, náboženských interpretácií.

Tento princíp potvrdil neskôr aj francúzsky historik Alexis de Tocqueville, ktorý sa vyjadril, že úlohou histórie je slúžiť politike. Túto zásadu naplno využili všetky totalitné režimy, ale nielen tie. História sa tak stala súčasťou propagandy na legitimovanie politickej moci.

Pravda by však mala byť hlavné motto historiografie, nech znie akokoľvek tvrdo. ako sa hovorí, padni komu padni. Sme však svedkami toho, že mnohé udalosti sa už dlhodobo a priam celosvetovo vykresľujú neobjektívne či sa marginalizujú alebo úplne zamlčujú. Cui bono?

Na súčasné vnímanie dejín mala nepochybne silný vplyv Veľká francúzska revolúcia, ktorá je ideovým základom modernej spoločnosti. Pod vplyvom osvietenstva, ktoré verilo, že zmení chod dejín a nastolí novú éru ľudstva, Veľká francúzska revolúcia v mene slobody zvrhla tzv. *ancien régime* (starý režim) a nastolila nový európsky poriadok, ktorým sa dodnes riadi Európa.

Protagonisti týchto zásadných zmien, ktorými Francúzsko a potom celá Európa skoncovali s feudálnym systémom, trvajúcim od sťahovania národov, t.j. viac ako tisíc rokov, postavili nové základy Európy, ktorá sa už nehlási k centrálnej úlohe byť dôležitým centrom kresťanstva, ale v duchu osvietenstva sa hlási k princípom tolerantnej a laickej Európy.

Francúzska revolúcia znamená počiatok sekularizovanej Európy, v ktorej je náboženstvo považované za súkromnú záležitosť a Katolícka cirkev je prezentovaná ako prekážka pokroku a bašta starého režimu v Európe.

V úsilí legitimizovať nový spoločenský poriadok v Európe, a to v zhode s už zmieneným významným historikom Tocquevillom, sa dostala historiografia do služieb mocenských a politických zámerov, v ktorých dochádza k cieľavedomému prekrúcaniu dejín. Takto mnohí historici, v úsilí presvedčiť ľudstvo o význame Veľkej francúzskej revolúcie, dlhodobo šíрили nenávisť ku Katolíckej cirkvi, ktorú predstavovali ako spojenca feudálneho systému, s ktorou treba skoncovať rovnako ako so starým režimom v Európe. Typickým príkladom sú udalosti ako napríklad križiacke výpravy či inkvizícia. Takto sa dodnes v mene „objektívnosti a vedy“ opakuje lož, ktorá sa pre mnohých stáva pravdou o takzvanom temnom stredoveku, a to aj napriek skutočnostiam, ktoré „sa nechcú vidieť“, ako zakladanie univerzít a nemocníc, transformácia poddanských obcí na slobodné mestá, pokrok v súdnictve, rozvoj kultúry...

Fráza „vidieť to v kontexte“ sa stala priam klišé pri zdôvodňovaní bývalého členstva v KSS. Paradoxne, tí čo sa odvolávajú na „kontext“ ho

Na jednom z mnohých sympózií o histórii

v drvinej väčšine odmietajú pri hodnotení dejinných udalostí. Žiaľ, odmietanie kontextu sa týka aj niektorých historikov a publicistov, dokonca neraz interpretujú historickú udalosť optikou reálií súčasného sveta.

Interpretácia historických udalostí optikou dneška je veľmi častou, aj keď neprofesionálnou chybou mnohých historikov a publicistov.

***Veľká francúzska revolúcia
znamená počiatok
sekularizovanej Európy,
v ktorej je náboženstvo
považované za súkromnú
záležitosť a Katolícka cirkev
je prezentovaná ako
prekážka pokroku a bašta
starého režimu v Európe.***

Ak chceme pochopiť tú-ktorú dobu, musíme sa pozerieť očami doby, ktorá jej predchádzala a nie očami doby, ktorá nasledovala po nej. Preto ak porovnáme postavenie poddaných v stredoveku s dnešnou dobou ukáže sa nám stredovek zaostalý, ale ak ho porovnáme s otroctvom v Rímskej ríši, zbadáme vplyv a zásadný podiel kresťanstva na transformácii bezprávných otrokov Rímskej ríše, ktorí predstavovali drvivú väčšinu obyvateľstva, na poddaných, ktorý sa stali subjektmi práva, aj keď v inej podobe ako je to dnes.

Veľkým nebezpečenstvom súčasných čias doby pri poznávaní minulosti je, že v rámci nesprávne chápanej slobody

a plurality názorov sa predstavuje rovnocenne názor odborníka a názor ktoréhokoľvek respondenta, aj keď je v danej problematike diletant. Neraz sa stáva, že publicista sa považuje za lepšieho odborníka ako historik, a to aj napriek tomu, že publicista študoval históriu možno iba na základnej a strednej škole a nevie, čo je to solidný historický výskum založený na archívnych prameňoch.

Napokon aj znevažovanie alebo podceňovanie svedectiev ľudí, ktorí prežili na vlastnej skúsenosti dobu, je rovnako znakom nechoty hľadať pravdu. Niekedy to vyznieva tak, že svedkovia doby by sa mali naučiť od „odborníkov“ ako to „skutočne“ bolo.

Dá sa s tým niečo robiť?

Pesimisti by spolu so Spenglerom povedali, že sme svedkami zániku európskej civilizácie, ktorú pochovala Veľká francúzska revolúcia, alebo spolu s pápežom Benediktom XV., že sme od Prvej svetovej vojny svedkami „samovraždy Európy“.

Keďže ja som idealista. preto mi je bližší Toynbee, ktorý tvrdí, že dejiny sú záležitosťou schopnosti malej, ale činnej skupiny, ktorá vie adekvátne a životaschopne odpovedať na výzvy doby a zvrátiť zánik civilizácie.

Kým budú existovať historici, aj keď ich nebude veľa, ktorí dajú prednosť pravde a morálke pred polopravdami, lžami a účelovosťou a nenechajú sa znechutiť luzou väčšiny, vždy tu máme nádej, že sa tento stav pri interpretácii dejín zmení. Pravda je len jedna a to bez ohľadu nato, koľko ľudí ju chce hlásať alebo počúvať.

Dôležité je, aby historik, ako kedysi proroci, ostal verný pravde a hlásal

ju bez ohľadu na výsledok. Pravda si cestu k človeku, ktorý ju hľadá, nájde.

Interpretácia niektorých udalostí je náročná, a to aj napriek úprimnému úsiliu vidieť ich v kontexte. To však vedie k otázke, či je vo všeobecnosti poslaním historika len opísať danú udalosť, alebo má k nej zaujať aj istý postoj.

Poslaním historika nie je len poznať jednotlivé udalosti, ale ich aj chápať v celej svojej hĺbke i šírke.

Profesor Ladislav Hanus často hovorieval, že sa dopúšťame hriechu nielen slovami a skutkami či zanedbávaním dobrého, ale tiež nechápaním súvislostí.

Historik, ktorému chýba inteligencia, ktorou človek je schopný spájať a chápať veci, nie je v pravom slova zmysle historikom, ale iba kronikárom. Historici neraz v úsilí vyhnúť sa ideologickým interpretáciám, a tak dosiahnuť istý stupeň vyššej „objektívnosti“ odmietajú zaujať istý postoj.

Nijaký inteligent by sa však nemal uspokojiť s povrchným nazeraním na veci. Veď už na to navádza samotná etymológia slova *inteligencia*, t. j. *intus legere*, stať sa inteligencie je *čítať vo vnútri*, v podstate. Ucelené poznatky ani nemôžu ostať bez stanoviska k veciam, pretože pri jednotlivých poznatkoch človeka spontánne nabáda dôjsť k ucelenému svetonáhľadu. Preto bezstanoviskosť je skôr prejavom nedostatočnej inteligencie ako jeho potvrdením.

Zdá sa, že Európa si prestáva byť istá, kto je. Vďaka deviovaniu, ba až deštrukcii minulosti, začína strácať vlastnú identitu. Začína sa zaoberať len prítomnosťou, a tak, ako hovorí profesorka Emília Hrabovec, pomaly dochádza „k strate historického rozmeru v myslení“. Jan Patočka povedal, že „história nie je pohľad, ale zodpovednosť“. Nemyslíte si, že už je najvyšší čas, aby konečne prehovorili aj historici, a to poriadne nahlas?

Všetko nasvedčuje, že tak ako sa od Veľkej francúzskej revolúcie cieľavedome pracuje na odkresťančení Európy, tak sa rovnako cieľavedome pracuje aj na deštrukcii jej minulosti. Útok na Bastilu a jej totálne zničenie je priam symbol úsilia osvietenecov, ktorí pochopili, že ak chcú položiť základy novej Európy, je potrebné odrezať ju od jej historických koreňov a vytvoriť nové európske myslenie.

Osvietenstvo to urobilo veľmi rafinovane, keď deštrukciu historického rozmeru v myslení naštartovalo ideou

„pokroku“, čím nasmerovalo človeka na jeho rozvoj smerom do budúcnosti, bez potreby vysporiadania sa s minulosťou.

Nie konflikty, hoci aj akokoľvek ťažké, sú najväčšie pohromy, ale to, že nemáme osobnosti veľkého formátu.

Tento úmysel zaznieval aj počas komunistického režimu na Slovensku, kde sa v *Piesni práce* okrem potreby zásadného smrteľného úderu minulosti „to bude výbuch posledný“ spieva: „Pretvoríme sveta starý základ, otroci hor sa k víťazstvám, nedajme minulosti návrat...“

Ak je história pamäťou ľudstva, potom deštrukcia vedomia minulosti je vymazávaním pamäte ľudstva. Strata historického rozmeru v myslení je prirodzený dôsledok orientácie európskej spoločnosti smerom do budúcnosti.

História si však človeka nájde. Tak osobná, ako aj história ľudstva. Národ bez poznania vlastnej minulosti smeruje k zániku. O to naliehavejšia je potreba v slovenskej spoločnosti pestovať záujem o vlastnú históriu, ktorú poznáme tak málo. Ukazuje sa tu potreba historikov, ktorí vyzreli na osobnosti po stránke nielen vedeckej, ale aj ľudskej. Ťažšie ako chlebová núdza dolieha na nás duchovná núdza. To najťažšie v našom čase je nedostatok vedúcich osob-

ností. Nie konflikty, hoci aj akokoľvek ťažké, sú najväčšie pohromy, ale to, že nemáme osobnosti veľkého formátu, ktoré by s dobou zápasili svojím ingéniom. Personalita je dar zhora, ktorý sa nedosahuje vzdelaním, ale za ktorý sa treba modliť.

Na Slovensku sa nám najmä cez médiá podsúva, že naša minulosť nie je bohvieako slávna, ba dokonca, že slávy v nej ani niet. Máme byť na čo hrdí?

Prirodzene, že máme byť na čo hrdí! Slovensko je krajina s mimoriadne bohatými tradíciami, folklórom, ale aj históriou.

Prítomnosť kresťanstva na našom území je spájané s jedným zo štyroch západných cirkevných otcov sv. Ambrózom, s ktorým komunikovala markomanská kráľovná Frigít, ktorá mala svoje sídlo v Nitre. Na našom území sa kladli základy slovanskej civilizácie prostredníctvom úplne netradičnej cyrilometodskej misie, ktorú viedla intelektuálna a duchovná špička Byzancie.

O tom, že kresťanstvo v dejinách Slovákov má svoje nezastupiteľné miesto svedčí aj to, že vôbec prvým literárnym dielom Slovanov bolo *Sväté Písmo*, ktoré preložili sv. Cyril a Metod do staroslovienčiny práve pre ľud našej krajiny pred svojím príchodom na Veľkú Moravu v roku 863.

Vieme o tom, že na území Veľkej Moravy vznikla samostatná cirkevná provincia, ktorá pozostávala minimálne z troch biskupstiev. Sídla týchto biskupstiev nepoznáme s jedinou výnimkou a ňou je Nitra, kde bolo s istotou biskupstvo založené už v roku 880 apoštolským listom Jána VIII. *Industriae tuae*. Len pre zaujímavosť: biskupstvá v Prahe, Krakove a v Ostrihome vznikli omnoho neskôr.

Cyrlometodská misia na území Slovenska je spájaná dokonca so žiakom Ježišových učeníkov apoštolským otcom sv. Klementom Rímskym, ktorého literárne dielo po *Svätom písme* predstavuje najstaršie kresťanské dielo a ktorého relikvie priniesli naši vierozvestovia na Slovensko a potom do Ríma.

Tu na našom území sa prostredníctvom cyrilometodskej misie, ktorá je trvalým mostom medzi kresťanským Východom a Západom, ako aj medzi východnými a západnými Slovanmi, položili základy typicky stredoeurópskej kultúry, ktorú charakterizuje prepojenie prvkov východnej a západnej európskej civilizácie. A mohli by sme pokračovať ďalej...

Je to veľa či málo...?

Prečo nám potom chýba hrdosť na vlastnú históriu?

Pretože nepoznáme svoju vlastnú históriu. Dnes už nestačí vlastenectvo založené na romantizme krásnej a malebnej krajiny, keď môžeme cestovať po celom svete a poznávať rôzne krajiny a ich kultúru. Slovenské vlastenectvo musí mať svoj základ v poznaní minulosti a v schopnosti rozpoznať pravé hodnoty tohto malého a pre nedostatočné historické vedomie zakomplexovaného národa.

Ako príklad uvediem jednu udalosť, keď som ešte ako študent v Ríme odchádzal z bratislavského letiska s mojím priateľom z Talianska, ktorému som ukázal iba kúsok z bohatstva historických pamiatok Slovenska. Pristavil sa pri nás jeden môj známy, ktorý sa môjho priateľa z Talianska opýtal, čo robil na Slovensku. On mu odpovedal: „Prišiel som si pozrieť vaše pamiatky.“ On na to: „Veď tu nič nemáme. Nie ako vy v Taliansku.“ A môj priateľ z Talianska hovorí: „Čože? Ja som nič tak krásne nevidel ako u vás.“ A začal mu rad radom hovoriť o tom, čo sa mu na Slovensku páčilo. Môj slovenský priateľ napokon ostal zahanbený.

Táto epizóda je vhodný príklad, ako si vážime svoje vlastné dejiny. Pre toho, kto nepozná čo i len dejiny vlastnej dediny, tu nie je nič. Kto si dá námahu a preštuduje si dejiny, objaví nový rozmer a bohatstvo, ktoré Slovensko má.

Úsilie každého národa vždy viedlo k vytvoreniu vlastného štátu. Emancipačné úsilie Slovákov však vždy narážalo na odpor, a to aj v časoch prvej Č-SR, keď to bola nesporné vôľa väčšiny národa. Prečo sa u nás stále pozerá na túžbe po samostatnosti, ale aj na samotnú samostatnosť s dešpektom?

Neviem na to zatiaľ jednoznačne odpovedať a sám sa pýtam, ako je to možné. Príčin vidím niekoľko.

Po prvé: Slovensko aj napriek bohatej histórii je po stránke štátnej mladá krajina. Budovanie príslušnosti k štátu je však dlhodobá záležitosť a niečo viac ako dvadsať rokov existencie samostatnej Slovenskej republiky je priveľmi krátky čas. Predsa však na základe osobných rozhovorov a ankiet je možné pozorovať zaujímavý prvok, že väčšina Slovákov považuje rozdelenie Česko-Slovenska za správne rozhodnutie, kým v českom prostredí nostalgia za spoločným štátom je väčšia. Pozitívne naštartovanie ekonomiky v deväťdesiatych rokoch 20. storočia ukázalo na schopnosť Slovákov rýchlo previesť refor-

my, ktoré v českom prostredí sa realizuje oveľa pomalšie. Neraz sa stáva, že reformy na Slovensku sú príkladom pre Česko, čo v minulosti bolo ojedinelé. Takéto príklady dávajú Slovákom celkom prirodzene podnet na väčšiu hrdosť na svoju krajinu. Napriek tomu nespokojnosť obyvateľstva s fungovaním štátu je pomerne veľká.

***Pre toho, kto nepozná
čo i len dejiny vlastnej
dediny, tu nie je nič.***

***Kto si dá námahu
a preštuduje si dejiny, objaví
nový rozmer a bohatstvo,
ktoré Slovensko má.***

Po druhé: Slovensko získalo svoju samostatnosť pomerne neskoro, t.j. v čase, keď koncept národných štátov v Európe bol vsadený do integračného úsilia európskych štátov v rámci Európskej únie. A tu sa objavujú snahy o vytvorenie centrálného európskeho superštátu, ktorý by ešte väčšmi oslabil fungovanie jednotlivých štátov na báze národných záujmov. Na druhej strane obava o stratu národnej suverenity vedie k rôznym formám rezistencie voči integračným snahám EU a posilňovaniu záujmov jej jednotlivých členských štátov.

V dejinnom kontexte vzniku samostatného Slovenska možno do istej miery chápať, prečo dovŕšenie integrácie slovenského národa rezonuje u Slovákov veľmi ako u okolitých národov, ktorí dosiahli svoju národnú emancipáciu v čase silného nacionalizmu v Európe.

Len na odľahčenie: Každé hokejové či futbalové víťazstvo Slovenska nad Českom má vždy inú príchuť, ako víťazstvo nad kýmkoľvek. Radujú sa aj ortodoxní čechoslovakisti. O čom to svedčí?

Možno o slovenskej zakomplexovanosti a pocite menejcennosti. Neustálym a cieľavedomým potláčaním slovenského národného povedomia zo strany vládnej moci Uhorska i Česko-Slovenska akoby sa v nás vybuďoval stav pragmatického potlačeného národného povedomia, ktorý vznikol z historickej skúsenosti v obave zo straty spoločenských a osobných istôt. To, že tento patriotizmus napokon predsa len v potlačenej forme existuje a prejaví sa pri nejakom evidentnom úspechu, trebárs aj pri hokeji, je toho jasný dôkaz. Slováci sa k národnej hrdosti prizná až vtedy, keď tým nič nestratí a nič neriskuje.

Nemáte pocit, že historické povedomie na Slovensku formujú médiá, a nie historici?

Určite médiá na formovaní historického vedomia Slovákov majú silný a nepopierateľný vplyv. Nie je však jediný. Predsa vychádza množstvo vedeckej i populárno-vedeckej literatúry, existuje tu možnosť zúčastňovať sa na mnohých vedeckých a odborných konferenciách z histórie, existuje možnosť doplnenia si vedomostí z histórie aj prostredníctvom univerzity tretieho veku.

Problematickým však ostáva, ako dosiahnuť väčší záujem o dejiny a tiež ako dosiahnuť v slovenskej historiografii, aby historici na Slovensku mali väčšiu odvahu pustiť sa do vlastnej interpretácie dejín. Okolitým národom nikto nediktoval akým spôsobom majú interpretovať svoje dejiny, a to aj napriek tomu, že sa na viaceré historické udalosti iné štáty pozerali inou optikou ako domáci historici.

Nazdávam sa, že na Slovensku dochádza k skrytému a sofistikovanému boju interpretácie slovenských dejín medzi maďarskou, česko-slovenskou a slovenskou historiografiou a interpretáciou dejín, z ktorých najmenej zastúpenou je, paradoxne, práve slovenská. Akoby sme interpretáciu slovenských dejín preberali skôr zvonka, akoby sme nemali odvahu urobiť vlastnú interpretáciu vlastnej histórie a to na základe objektívnych historických faktov.

Pohľad na slovenské dejiny nám totiž nikto zvonku nedá. Musíme si ho vytvoriť sami.

*Za rozhovor ďakuje PAVOL PRIKRYL
(Snímky: archív Ľ. H.)*

Tisícročný rukopis poukazuje na bohatú slovanskú zbierku hagiografií a homílií

Suprašlianský kódex

Od 16. mája do 1. novembra 2015 organizuje Západoslovenské múzeum v Trnave v spolupráci s Veľvyslanectvom Bulharskej republiky na Slovensku výstavu s názvom *Suprašlianský kódex*.

Suprašlianský kódex (známy aj ako *Supraslienský kódex* či *Retkov zborník*) je rozsiahly cyrilský rukopis (celkovo 570 fólíí veľkého formátu) odpísaný v Bulharsku zo starších predlôh koncom 10. storočia. Ide o najrozsiahlejší bulharský rukopis Preslavskej literárnej školy. Obsahuje 24 životopisov kresťanských svätcov a 23 homílií venovaných opakujúcim sa cyklom a sviatkom cirkevného roka. Je napísaný na pergamene, má výnimočnú grafickú úpravu a predstavuje majstrovské rukopisné umenie.

Kódex je vzácna historická pamiatka, poukazuje na bohatú slovanskú kalendárnu zbierku hagiografií (*hagiografia* – literatúra o živote svätých) a homílií vytvorených podľa kanónov slovanskej a byzantskej tradície. Okrem životopisov, ktorých autorami boli uznávaní byzantskí literáti, ako napríklad Ján Zlatoústý, Epifán Cyperský, patriarcha Fotios, sv. Vasilij Veľký a iní, rukopis obsahuje životopisy, ktoré nemajú presný grécky prototyp. Rukopis je preto zdrojom vzácných písomných svedectiev o dielach slovanských autorov, ktorí zanechali hodnotné literárne dedičstvo, hoci boli v Byzancii menej známi ako ich byzantskí súčasníci.

Suprašlianský kódex je od roku 2007 zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO Pamäť sveta (*Memory of the World List*), v ktorom sa registrujú kultúrne pamiatky dokumentárneho charakteru zodpovedajúce kritériám kultúrnej hodnoty svetového významu.

HAGIOGRAFIE A HOMÍLIE

Hagiografické práce *Suprašlianskeho kódexu* predstavujú životopisy kresťanských svätcov, ktorí žili v prvom až deviatom storočí po Kristovi. Príbehy sa odohrávajú v okrajových zemepisných pásmach Rímskej ríše, Malej Ázie, dnešnej Palestíny, Egypta, Tuníska atď. Sú to príbehy o oddanosti a hlbokkej obetavej viere prvých kresťanov, o zázrakoch, do ktorých boli zahalené ich činy a relikvie.

Je pre ne charakteristická prítomnosť Boha skrze zázraky, ktoré uľahčovali bolesti mučeníkov, alebo prostredníctvom trestov, ktoré postihli ich mučiteľov.

Homílie o veľkých činoch svätých, ktoré tvoria značnú časť *Suprašlianskeho kódexu* boli autorským dielom významných byzantských literátov, ku ktorým patrili sv. Ján Zlatoústý, sv. Vasilij Veľký, patriarcha Fotios a iní.

Sv. Ján Zlatoústý, najuznávanejší spisovateľ, rečník a kazateľ svojej doby, bol tvorcom vyše 800 literárnych diel, ktoré reflektujú všetky aspekty vtedajšieho teologického myslenia. Kódex obsahuje 20 prác sv. Jána Zlatoústeho. Tvoria súčasť kazateľskej kapitoly zborníka a sú venované najväčším kresťanským sviatkom: Zvestovaniu Najsvätejšej Bohorodičky, vzkrieseniu Lazára, Veľkému týždňu, Veľkej noci atď. Majú etickú podstatu, rozjímajú o význame Veľkého pôstu a cnostiach človeka, odsudzujú zradu, závišť a skepticizmus neveriacich. Dielo sv. Jána Zlatoústeho sa stalo nevyčerpateľným zdrojom inšpirácií pre stredovekých maliarov, ktorí prerazovali jeho príbehy jazykom výtvarného umenia.

Väčšia časť hagiografií a homílií bola preložená do staroslovienskeho jazyka v Preslavi (vtedajšie hlavné mesto Bulharského cárstva) v rôznych historických obdobiach. *Suprašlianský kódex* nesie stopy počiatočnej fázy literárnej tradície Preslavskej literárnej školy.

JAZYKOVÉ CHARAKTERISTIKY

Suprašlianský kódex preložili do staroslovienskeho jazyka traja prekladatelia (pisári). Najväčšiu časť rukopisu preložil pisár Retko. Mená ďalších dvoch pisárov nie sú známe. Predpokladá sa, že Retko bol tiež korektorom celého rukopisu.

Rukopis odraža rozvinutý systém cyrilskej abecedy. Jednou z jeho najvýznamnejších ortografických cha-

rakteristík je pravidelné etymologické používanie písmen pre predné a zadné nosovky. Pre morfológiu rukopisu je charakteristická veľká frekvencia tvarov, ktoré sú typické pre neskoré obdobie starobulharského literárneho jazyka a pre východný dialekt vtedajšieho bulharského jazyka.

Jazyk *Suprašlianskeho kódexu* je v podstate heterogénny. Dôvodom je rôznorodý pôvod jednotlivých životopisov svätých a homílií, ktoré sú súčasťou rukopisu. Všeobecne sa rozlišujú dve jazykové vrstvy, každá z nich sa vyznačuje značnou vnútornou rôznorodosťou.

Pre staršiu vrstvu je charakteristické bohaté používanie lexém typických pre prekladateľský štýl svätých bratov Cyrila a Metoda a ich žiakov. Staršiu vrstvu nachádzame v homíliách, v životoch sv. Sabíny, sv. Jána Klimaka a v chválospeve na 40 mučeníkov. Pravdepodobne najstaršie jadro rukopisu je preklad ešte z čias svätých bratov Cyrila a Metoda.

V novšej jazykovej vrstve prevládajú texty, ktoré obsahujú črty charakteristické pre jazyk východného Bulharska. Tieto texty pravdepodobne revidovali pisári Preslavskej literárnej školy v rôznych historických obdobiach. *Suprašlianský kódex* sa preto stáva významným prameňom cenných údajov o procesoch a vývinových míľnikoch starobulharského spisovného jazyka konca 10. storočia.

HISTÓRIA TEXTOV

Suprašlianský kódex je najstarším svedectvom o existencii relatívne kompletného viacväzkového písomného diela v slovanskom jazykovom prostredí. Analýza štruktúry rukopisu poukazuje na fakt, že koncom 10. storočia boli už tieto písomné kompozície v Bulharsku vžitá a ustálené. Podobné viacväzkové písomné diela sa našli aj medzi ruskými rukopismi, ktoré vychádzali zo starobulharskej protografie, ako napríklad *Uspenský kódex* z 12.–13. storočia, ktorý obsahuje texty venované cirkevným sviatkom sláveným počas februára a mája.

V čase zostavovania *Suprašlianskeho kódexu* boli texty preložené do starobulharského jazyka podľa princípov prekladu, ktoré stanovili a dodržiavali preslavskí autori. Napríklad *Homíliu o Zvestovaní Najsvätejšej Bohorodičky* preložil najprv Kliment Ochridský. Verzia v *Suprašlianskom kódexe* má neskoršie datovanie a jej preklad prezentuje štýl tzv. preslavskej redakcie. Archaická verzia, ktorá bola objavená v rokoch 1358–1359 v *Nemeckom zborníku*, sa stala podkladom pre preklad neskoršej verzie *Homílie*. Do stredovekého bulharského jazyka ju v 14. storočí preložili prekladatelia tzv. trnovskej literárnej školy.

Suprašlianský kódex predstavuje písomné dedičstvo výnimočného významu pre vývin teórie prekladu, ako aj pre normatívny základ starobulharského jazyka na konci 10. storočia.

SLÁVNA PRESLAVSKÁ ŠKOLA

Veľký Preslav bolo druhé hlavné mesto stredovekého bulharského štátu (893–971). Založili ho v prvej polovici 9. storočia za vlády bulharského chána Omurtaga. Cár Simeon I. Veľký presťahoval v roku 893 hlavné mesto Prvého bulharského štátu do Veľkej Preslavi.

Písomné pramene popisujú veľkolepú architektúru preslavských palácov, kostolov, kláštorov a pevností. Stavebná architektúra mesta bola dôkazom vysokej úrovne materiálnej kultúry. Preslavská kultúra a umenie prekvitali počas vlády cára Simeona I. Veľkého. Svedčia o tom archeologické nálezy a epigrafické pamiatky objavené po roku 1897.

Preslavská literárna škola vznikla v druhej polovici 9. storočia v dôsledku významných historických udalostí, ktorými boli: prijatie a uzákonenie kresťanstva ako oficiálneho

štátneho náboženstva v roku 864, vznik samostatnej bulharskej diecézy, príchod učeníkov sv. bratov Cyrila a Metoda – Klimenta Ochridského, Nauma Ochridského, Gorazda, Sávu a Angelára, ktorí po vyhnaní z Veľkej Moravy našli útočisko na území bulharského cárstva.

Na Ekleziastickom koncile v roku 893 bol starobulharský jazyk vyhlásený za oficiálny liturgický a administratívny jazyk. Týmto aktom nadobudol status, ktorý ho pozdvihol na úroveň, akú mali v stredoveku latinčina a gréčtina.

V preslavských kláštoroch pracovali najtalentovanejší bulharskí spisovatelia a literáti, ako Konštantín Preslavský, Presbyter Gregor, Presbyter Ján, Ján Exarch, Černorizec Chrabrý a Todor Doxov.

Preslavskí spisovatelia zanechali rozsiahle, žánrovo a tematicky pestré literárne dedičstvo mimoriadneho významu. Obsahovalo originálne literárne diela, preklady, antológie, listy cirkevných otcov, komentáre k evanjeliám, historiografické diela, kláštornú literatúru, traktáty, hymny a mnoho hagiografií. Časť týchto

písomných pamiatok sa nachádza v *Suprašlianskom kódexe*.

Preslavská literárna škola zohrala významnú úlohu v dejinách *Slavia Orthodoxa*, ako aj v dejinách formovania byzantsko-slovanského politického, náboženského a kultúrneho priestoru. Preslavské literárne dedičstvo postupne preniklo do Kyjevskej Rusi, kde sa literárne tradície zachovali a upevnili. Diela preslavských autorov sa v Kyjevskej Rusi prepisovali do 15.–16. storočia.

NESKORŠIE PREPISY

15. storočie: Menoslov na marec s dodatkom

Je to najstarší prepis *Suprašlianskeho kódexu*, ktorého kompozícia vychádza z originálu. Prepis sa realizoval v Litovskom veľkovoľvodstve a v súčasnosti sa nachádza v knižnici Ruskej akadémie vied v Petrohrade.

16. storočie: Menoslov na marec s dodatkom

Menoslov obsahuje texty zo *Suprašlianskeho kódexu*, ale jeho kompozícia sa líši od kompozície originálu. Časť venovaná minejam (liturgické knihy používané vo východnej

Pravoslávnej cirkvi) predchádza časťi homílií. Prepisovač archaizoval jazyk textov, zaviedol niektoré ortografické a gramatické tvary, ktoré boli charakteristické pre druhý južný slovanský vplyv. Prepis sa dnes nachádza v Ústrednej vedeckej knižnici Ukrajinskej akadémie vied v Kyjeve.

Druhá polovica 16. storočia:

Homílie a kázne Jána Zlatoústeho

Rukopis sa dostal do Mestskej knižnice vo Vilniuse priamo zo Suprašlianskeho kláštora. Je to druhý diel homílií Jána Zlatoústeho, ktorý v kontexte cirkevného roka obsahuje kázne venované obdobiu od tretej pôstnej nedele po Nedeľu sv. Tomáša. Veľká podobnosť medzi vilniuskymi textami a originálom svedčí o priamej väzbe medzi dvoma rukopismi, prípadne o existencii bezprostrednej kópie. Prepis sa nachádza v knižnici Litovskej akadémie vied vo Vilniuse.

19. storočie: Čiastočný prepis Suprašlianskeho kódexu

Predstavuje priamy prepis originálu a je dielom objaviteľa *Suprašlianskeho kódexu* M. Bobrovského. Bol uschovaný neviazaný v archíve litovskej knižnice spolu s originálom. Prepis pôvodne obsahoval 128 fólií, 42 z nich sa neskôr stratilo. Prepis sa dnes nachádza v knižnici Litovskej akadémie vied vo Vilniuse.

1838–1840: Prepis Bartolomeja Kopitara

Bartolomej Kopitar prepísal celý rukopis spolu s ozdobnými okrajmi a ozdobnými začiatočnými písmenami. Svoje poznámky umiestnil na okraje strán. Na miesta stratených strán vložil do rukopisnej kópie prázdne strany. Prepis sa v súčasnosti uchováva v Národnej a univerzitnej knižnici v Ľubľane.

NEPRIAMO ODVOLENÉ RUKOPISY

Suprašlianský kódex obsahuje preklady byzantských literárnych diel. Každý preklad má jedinečné miesto v dejinách literatúry písanej v slovanstvom jazyku.

Slovanský svet poznal málo byzantských literárnych diel. Niektoré z nich boli známe len vďaka tomu, že boli súčasťou *Suprašlianskeho kódexu*, ako napríklad najstarší preklad *Života sv. Gregora Veľkého*. *Suprašlianský kódex* obsahuje jediný originál tohto najstaršieho prekladu. Druhý najstarší preklad *Života sv. Gregora Veľkého* pochádza z toho istého obdobia, tretí preklad je zo 14. storočia a je dielom trnovských literátov.

Stredoveký pisár pri prepisovaní diela

VDANIA KÓDEXU

Suprašlianský kódex objavil v roku 1823 zakladateľ slavistiky na univerzite vo Vilniuse prof. Michal Bobrovski. Rukopis sa nachádzal v kláštore Supraśl (pôvodne na území Litvy, dnes v severovýchodnej časti Poľska). Profesor Bobrovski ho poslal na preskúmanie renomovanému slovinskému jazykovedcovi Bartolomejovi Kopitarovi.

Po smrti Kopitara bolo prvých 118 fólií kódexu uschovaných v univerzitnej knižnici v Ľubľane, kde sa nachádzajú dodnes. Ďalších 16 zväzkov fólií odkúpil v roku 1856 A. F. Byčkov, knihovník Petrohradskej imperátorskej knižnice. Tieto fóliá sú od roku 1947 majetkom Ruskej národnej knižnice v Petrohrade.

Zvyšných 151 fólií sa po smrti prof. M. Bobrovského ocitlo v súkromnej zbierke poľskej šľachtickej rodiny Zamojských. Táto, tzv. varšavská časť *Suprašlianskeho kódexu* zmizla počas druhej svetovej vojny. Dlho sa považovala za stratenú, až kým sa začiatkom 60. rokov opäť nenašla v USA. V roku 1968 sa opäť vrátila do Poľska a dnes sa nachádza v Národnej knižnici vo Varšave.

Prvým vydavateľom Ľubľanskej časti *Suprašlianskeho kódexu* bol slovinský slavista Fran Miklošič. Vydal ho vo Viedni v roku 1851. Jeho úplnú verziu publikoval v Petrohrade ruský slavista S. Severianov až v roku 1904. Najnovšie vydanie doplnené o fotografie autentických fólií a paralelných gréckych textov uverejnili v Sofii J. Zaimov a M. Capaldo v rokoch 1982–1983. Ani jedno z týchto vydaní však nie je ľahko prístupné.

Bibliografia vedeckých publikácií venovaných *Suprašlianskemu kódexu* obsahuje vyše 200 titulov, čo svedčí o trvalom záujme vedcov nielen z Európy, ale aj z celého sveta.

Bibliografia vedeckých publikácií venovaných *Suprašlianskemu kódexu* obsahuje vyše 200 titulov, čo svedčí o trvalom záujme vedcov nielen z Európy, ale aj z celého sveta.

DIGITALIZÁCIA

Ústav literatúry Bulharskej akadémie vied inicioval projekt, ktorého cieľom je vytvoriť kompletnú digitálnu podobu *Suprašlianskeho kódexu*, keďže časti kódexu sa momentálne nachádzajú na troch rôznych miestach: v Národnej knižnici vo Varšave, v Ruskej národnej knižnici v Petrohrade, v Slovinskej národnej a univerzitnej knižnici v Ľubľane.

Cieľom projektu je vytvoriť aj digitálnu edíciu tohto vzácného staroslovienského rukopisu a to spolu aj s poznámkovým indexom, paralelnými textami v gréčtine, prekladom do súčasného bulharského jazyka vrátane gramatickej analýzy, slovníka a pojmového registra.

Manuskript bude po ukončení celého projektu k dispozícii verejnosti vo forme kompletného digitálneho produktu.

Spracoval PAVOL PRIKRYL
(Snímky: archív a net)

Redakcia VOXu ďakuje Veľvyslanectvu Bulharskej republiky v SR za láskavé poskytnutie podkladov.

Veľvyslanectvo Bulharskej republiky
v Slovenskej republike

Trnavský samosprávny kraj

Západoslovenské múzeum
v Trnave

Vás pozývajú na výstavu

SUPRAŠLIANSKY KÓDEX CODEX SUPRASLIENSIS

STAROBULHARSKÁ PAMiatKA Z 10. STOROČIA

Podujatie sa koná pod záštitou veľvyslanckyne Bulharskej republiky na Slovensku J. E. Margarity Ganeyovej a predsedu TTŠK Tibora Mikúša

16. 5. - 1. 11. 2015

Vernisáž výstavy sa uskutoční 16. 5. 2015 o 19.00

Západoslovenské múzeum v Trnave

www.zsmuzeum.sk

M. Rúfus: Nie poézia vytvorila citový svet človeka, ale citový svet človeka vytvoril poéziu

Potreba poézie

Snímka: FIDP

Významný slovenský básnik Milan Rúfus sa v roku 1966 zamýšľal v eseji *Potreba poézie* nad postavením poézie v spoločnosti. Keďže básnikova úvaha je v súčasnosti vysoko aktuálna, uverejňujeme ju v plnom znení.

Ťažko sa mi hovorí o tých veciach. Bojím sa, aby neboli prijímané ako agitácia, nábor. Som na veci osobne príliš zainteresovaný. A vždy mi boli podozriví agitátori, ktorí mali z toho provízie. Nechcel by som, pochopte ľahšie, aby ma pokladali za jedného z nich.

Okrem toho nejako cítim, že problém ma prerastá, problém tu vôbec prerastá jednotlivca a jeho, jednotlivcovo varovanie, nech znie akokoľvek úprimne, môže byť objektívne činom hodným Dona Quijota.

RIZIKO OMYLU

Je isté, že poézie ubúda, ekonomicky, a teda novodobo povedané, dopyt po nej klesá, je možné, že o nejakých pár desaťročí jej takmer nebude a nepomôže cituplné vyhlasovanie: Nechcel by som sa dožiť tých čias. Čo by si chcel alebo nechcel, človeče, tvoja vec. Sú prúdenia, sily, ktorým môžeš nastaviť prsia a brániť sa im, ale sú záľudné zákonitosti, ktoré to v tichu a skryto vybavia za teba a postaví ťa pred hotovú vec, si odrazu iný, ba prisahal by si, že si nikdy nebol inakší.

Hovoriť teda o takých veciach znamená vziať na seba riziko omylu, prijať ohraničenie a vydávať svoj vnútorný

svet za normu, čo je vôbec aj v iných súvislostiach príliš bežným javom a pravdepodobnou príčinou všetkých ľudských katastrof, môžu sa mi stať dve veci: alebo budem mať naozaj kúsok nejakej objektívnej pravdy, to znamená, že mnoho ľudí bude mať podobné pocity ako ja (ale za to nikdy nemôžem a nebudem ručiť dopredu), alebo to všetko bude iba sebaklam a nikto sa so mnou nestotožní. A teraz k veci.

HLBOKÉ PRÁZDNO

Zdá sa mi, ako keby nielen človek, ale aj ľudstvo malo svoj fyzický vek. Alebo aspoň jednotlivé civilizácie.

Zdá sa mi, že jedna civilizácia starne. A potreba poézie jej zapisuje čas. Možno, že takýto názor je nekritickým precenením poézie. Ale riskujem.

Epocha strane, citovo sublimuje. Nemá už takmer nič, čím by mohla vyplniť hlboké prázdno v človeku, ktoré v ňom ostalo po strate čohosi. To čosi bolo pravdepodobne schopnosťou citovo, a teda obrazovo interpretovať skutočnosť, hrať sa s javmi, a tie surové nežiteľné poľudšťovať ilúziou. Hoci ilúziou Boha. Alebo akoukoľvek inou.

Je lepšie počúvať organ ako vybiť zuby a okná, povedzme v tú istú nedeľu. Našli sme si hromozvod. Hovorí-

me mu *chuligáni*. Ale, vreľmilovaná epocha, to sú **tvoje** deti, ktoré si sploďila s vlastným prázdnom. Tvoje deti, ktorým si nevedela dať nič, ale absolútne nič okrem toho, čo sa dáva do žalúdka, toho, čo je nesmiernie dôležité akurát vtedy, keď ho niet, ale prestáva to mať akýkoľvek pozitívny význam vtedy, keď ho je dosť.

REVOLTA?

Revolta mládeže je zákonitou a stokrát odôvodnenou revoltou. Ani by ma netrápila, keby to bola revolta. Ale rebel je príliš krásne a príliš lživé meno pre citovo vyprahnutého mladého cynika. Je to jednoducho chorý človek, určitý druh nenormálneho, ktorý sa zatiaľ ešte pociťuje ako nenormálny.

Ak totiž existuje nejaká časť ľudstva, u ktorej aspoň trochu harmonický citový svet je podmienkou, bez ktorej to jednoducho nejde, je to mládež. Že to naozaj nejde, dáva nám to až príjemne veľké množstvo dokladov.

Prečo tieto zjavy vôbec spomínam. Povedal som už na inom mieste, že mládež je seizmografom, že na jej citlivej, tenkej kožtičke sa zaznamenávajú otrasy epochy, ich anomálie. Ich starnutie.

CITOVÝ SVET

Je možné za tejto situácie nejako propagovať poéziu? Bola by takáto akcia úspešná?

Asi nie. Možno ju však ako-tak brániť. Chrániť jej pozície, aspoň ten skromný status quo, hranice tohto územia v ľudoch, ktoré ešte trochu, vo chvíľkach sviatočných ovláda. Za nič ostatné nemôžno ručiť.

Ono to takmer dráždi, derie sa na jazyk: veď práve poézia, umenie, je už to jediné, čo má novodobý človek na saturovanie svojho citového sveta.

Lenže pozor, neod dávajte sa optickému klamu! Nie poézia vytvorila citový svet človeka, naopak, citový svet človeka vytvoril poéziu. Poézia len udržiavala, či skôr prehlbovala to, čo existovalo pred ňou, a čo bolo a je jej predpokladom. Je vecou života, ale nie je sama osebe schopná ustrážiť život, respektíve vytvoriť ho tam, kde odumiera.

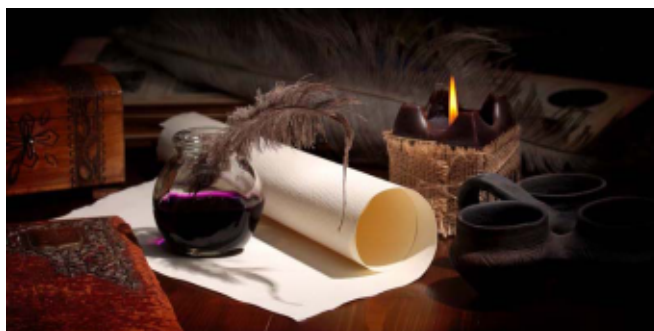
Preto tie obavy z budúcnosti.

A hádam preto, pokiaľ ide o mňa, to vrúcne ľpenie na tom, čo ešte je, na ostrovčeku krásy, na pomínuteľnej, ach, takej pomínuteľnej poézii.

(Medzititulky a odseky: redakcia)

Vitaj, báseň

Aj báseň má svoj život. Nenápadný, skrytý, nie tajný, skôr tajomný. Rodí sa v tichu, v tichu doznieva. Je ticho pred básňou, je ticho po básni. To predtým, i to potom, to sme my.

Ján Frátrik

Dobrý deň, poézia

Poézia drobných, nepatrných vecí
zasvitla do súmravného osudia.
Na kus reči každodennosť
a tak z ruky do ruky až po srdce.
Čosi je na ústupe, čosi pred nami.
Medzitým však
rozhrnená prítomnosť.
Zvoní na báseň.
Kto by chcel vypisakať podstatu?
Emigrujeme do vecí
a veci do nás –
atakďalej.
Vzácná poetika života.

(Úryvok)

Karol Strmeň

Poézii

poézia! si pravý znak a čisté slovo
kvetenstvo pravdy utajené v slohu,
a predsa ani srdce básnikovo
neutíšiš. si plameň bez osohu

tvoríš sa vo mne ako z nepokoja
s neurčitou obľakom a čísel
v tebe sa vznáša um i t'archa moja
si prázdno ktoré nadobúda zmysel

a zbavuje ma každodenných medzí.
tvoj pohľad vo mne lúčami sa láme
a odkrýva mi jedinečné veci
ako sa na ne z raja pamätáme

si mocný žiar si výbuch duše v piesni
a ja ťa nechcem, prudká večnosť chvíle!
um studený a ako ocel' presný
vzpiera sa tvojej nezriadenej sile

a odmieta tvoj závrtný a bludný
i prudký vznet, tvoj nepriateľský pohon.
beda mi! sám som s tebou medzi ľuďmi
jak s láskou, ktorá patrí iba bohom.

Mikuláš Šprinc

Slovo

O tebe, vraj, už spievať netreba;
to všetko raz tu bolo.
No každou novpou piesňou
v muzike začne. kolo.

Slovo je chlieb a víno,
marhule, višne, jablká:
túliť sa budú v tvojom srdci
jak deťúrence do kľbka.

Skrehnuté vtáčky sadnú
na tvoje prsia široké,
prežijú takto zimu zradnú.

V ich vlsoch čosi pocítiš
zo svojich vlastných hľbočin.
Slovo je duch a z neho rodí sa
tvorivý ľudský čin.

Nech strieka jeho fontána,
nech sa v nej dúhy kúpu.
Kto srdce dal nám,
nech berie celý bočník
a nielen smidku skúpu.

Pavol Prikryl

Pred básňou

Jankovi Motulkovi

Obolus skrytý pod jazykom,
nepokoj ako pred básňou.
Jak Mojžiš pred horiacim kríkom
rozprávaš s krásou nejasnou.

Prosté je ťažké, občas bolí,
ale len také vmestíš do slzy.
Ukrytá krása v kvapke soli
posvätnú chvíľu predľži.

Nebude viacej, čo už bolo,
do duše skrývaš kropaje –
veď kriky horia naokolo.

Ale aj doba chorá je...

Milan Rúfus

Verš

Lomí sa život na ostrej hrane dýky.
A tam je jeho tragika,
tam jeho triumf. Kvet prší na pomníky.
Spievajú ústa básnika:

– Zas jedna bolesť slzy porodila.
Vrhla ich vo tvár publika. –
A čo je pravda? Rozprávková víla,
ktorá nám večne uniká.

Ján Doránsky

Za inšpiráciou

K vode pôjdem – hovorím si –
k sebe zavretý,
mlčať, dumať, peru hľadať
milé námety.

To čo uzriem zvonka, zdnuke
srdcom, očami,
hoci všetku krásu sveta
z dlane podá mi,

bude zdrojom inšpiračným,
ak ma očarí,
bude z básne dobrá báseň,
ak sa podarí.

Milan Rúfus

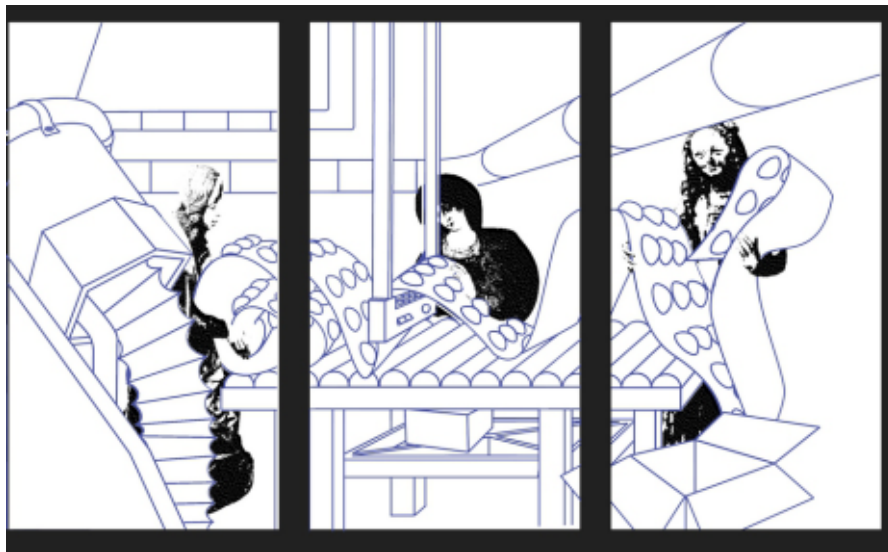
Básni

Máš ešte so mnou úmysly? Ak nemáš,
prepusti ma už, odbi od seba.
Odním tú žilku v opasku či v jazyku.
Nedovoľ mi žiť s tebou iba zo zvyku.

Skúsenosť... Komu je ohmataný peniaz?
Veď je to ona, ktorá nadočiahne
na božský pedál tvojho prekvapenia.

UMENIE DUCHA - Návrat súčasného umenia do chrámu

Fabrica Britannica

V jezuitskej Kaplnke Sedembolestnej Panny Márie v Piešťanoch pokračuje projekt pod názvom **UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu**. Projekt vytvára priestor pre diela súčasného umenia, ktoré odzrkadľujú kresťanské poslanstvo. Navracia ich do chrámu, kde kvalitné súčasné umenie – z rôznych dôvodov – často chýba.

Mesiac máj sa v cirkevnom roku špecificky spája s úctou k Panne Márii – konajú sa mariánske májové pobožnosti.

V cirkevnom kalendári nájdeme mnoho mariánskych sviatkov. V máji sú to sviatky Panny Márie Fatimskej a Panny

Márie Pomocnice kresťanov, v júni sviatok Nepoškvrneného Srdca Panny Márie, ktorý nasleduje po sviatku Nepoškvrneného Srdca Pána Ježiša, na ktorého celým svojím životom poukazovala.

Osobitne je Panne Márii zasvätená každá sobota v týždni. Je to aj preto, le-

bo ako jediná vytrvala vo viere od Veľkého piatku cez Bielu sobotu až po Veľkonočnú nedeľu. Panna Mária verne sprevádzala Ježiša jeho pozemským životom, starala sa oňho, bála sa, keď sa ako dvanásťročný stratil v Jeruzaleme, a trpela spolu s ním na krížovej ceste. Aj preto, lebo prežívala bolesti, ktoré ju posilňovali vo viere a v nádeji a ktoré sprevádzajú život každého z nás, nám môže byť reálnou oporou v každodennom živote. Do jej rúk môžeme opakovane vkladať svoje starosti, aby ich predložila Ježišovi, ktorý ich posväť a premení.

Panna Mária denne nenápadne a skryto pracovala na napĺňaní plánu Božej spásy. VIKTÓRIA ŠOLTISOVÁ nám predstavuje triptych, ktorý zobrazuje tri Madony pri pásovej výrobe. Vľavo je známa socha Panny Márie od Majstra Pavla z Levoče, v strede Madona z Maďarska a vpravo poľská Madona. Spojením zdanlivo nezlučiteľných svetov – továrne a Madony – ich autorka posúva do súčasnosti. Ich prostredníctvom uvažuje o postavení ženy v dnešnej spoločnosti a o množstve žien, ktoré odchádzajú za prácou do zahraničia, kde často pracujú v náročných a nie vždy dôstojných podmienkach.

Cyklus *Fabrica Britannica* je kombináciou počítačovej grafiky a koláže, ktorá naznačuje prostredie továrni vo Veľkej Británii, kde je Panna Mária zobrazená ako robotníčka. Aj ťažkým podmienkam, v ktorých sa často nie vlastnou vinou ocitáme, môže dať Panna Mária zmysel a môže posvätiť naše každodenné aktivity.

-r-

PriestorNet

PRAVÝ
POHLAD
NA SVET

priestornet.com

Pred 230 rokmi zomrel spolubrat a asistent Maximiliána R. Hella Jovan Nepomuk Šajnovič

Jazykovedec a astronóm

Jezuita, ktorý sa venoval nielen bádaniu nebeských telies, ale podal aj exaktný dôkaz o príbuznosti maďarčiny a lapončiny.
JOVAN NEPOMUK ŠAJNOVIČ, SJ.

Jovan Nepomuk Šajnovič, SJ, bol synom chorvátskeho statkára. Narodil sa 12. mája 1733v maďarskom Tordaši, vo Fehérskej stolici.

Po štúdiu na stredných školách v Rábe a v Budíne študoval od roku 1751 filozofiu na univerzite v Trnave. Neskôr študoval na viedenskej univerzite teológiu, ale aj matematiku a astronómiu. V roku 1748 vstúpil do Spoločnosti Ježišovej.

Od roku 1749 pôsobil Jovan Nepomuk Šajnovič ako učiteľ v Trenčíne, neskôr v Bratislave a v Jágri. V roku 1763 sa stal adjunktom univerzitného astronomického observatória vo Viedni a od roku 1765 bol adjunktom hvezdárne trnavskej univerzity a od roku 1773 bol profesorom matematiky v Kráľovskej akadémii v Budíne. Keď v roku 1777 prestáhovali univerzitu z Trnavy, stal sa adjunktom aj univerzitnej hvezdárne v Budíne.

Jovan Nepomuk Šajnovič zomrel dňa 4. mája 1785v Pešti.

HELLOV ASISTENT

V rokoch 1768 až 1770 sprevádzal Jovan Nepomuk Šajnovič ako asistent P. Maximiliána Rudolfa Hella, SJ, na jeho vedeckej expedícii na dánsky (dnes nórsky) ostrov Vardö za polárnym kruhom. Maximilián Rudolf Hell si ho vybral nielen ako svojho bývalého žiaka, ale aj ako svojho obľúbenca. Na ostrove Vardö spolu uskutočnili prvé úspeš-

né pozorovanie prechodu Venuše popred slnečný disk, z čoho potom vyrátali paralaxu Slnka. Jovan Nepomuk Šajnovič okrem astronomických pozorovaní spolupracoval aj pri štúdiu tamojšej prírody a prírodných javov a s Maximiliánom R. Hellom sledovali živočíšstvo, rastlinstvo, more a príčiny svetielkovania morskej vody.

LINGVISTA

Počas expedície, no najmä na spiaťtočnej ceste, sa Jovan Nepomuk Šajnovič venoval skúmaniu jazyka tamojších obyvateľov – Laponcov. Pri tomto výskume, predovšetkým pri zbieraní laponských slov, mu výdatne pomáhal Maximilián R. Hell.

V tom čase sa totiž veľa diskutovalo o probléme zaradenia maďarčiny do skupiny ugrofínskych jazykov. Z týchto výskumov vzniklo Šajnovičovo hlavné dielo *Demonstratio idioma Ungarorum et Laponum idem esse* (Názorný výklad, že jazyky Maďarov a Laponcov sa zhodujú), ktoré vyšlo v Kodani v roku 1770.

V tomto diele ako prvý podal exaktný dôkaz o príbuznosti maďarského a laponského jazyka. Okrem podobnosti a zhody v slovnej zásobe poukázal aj na morfológickú a syntaktickú príbuznosť týchto dvoch jazykov.

V spomínanom jazykovednom diele uviedol aj porovnávaci slovník a to latinsko-maďarsko-laponský a priložil aj „rodostrom“ ugrofínskych jazykov.

Už na ceste domov z expedície na ostrov Vardö prednášal o tomto probléme na zasadaní kodanskej akadémie vied. Tá ho pri tejto príležitosti prijala za svojho člena.

Rozprava síce spočiatku narazila na nemalý odpor uhorskej šľachty. Hrdí maďarskí šľachtici sa nevedeli zmieriť s myšlienkou, že by príbuzenstvo Maďarov s kočovnými Laponcami malo nahradiť príbuzenstvo s veľkými dobytateľmi – Hunmi.

Napokon si však táto nová myšlienka našla prívržencov. Prvým bol významný historik Georg Pray. Jovan Nepomuk Šajnovič sa tak zaradil medzi priekopníkov modernej porovnávacej jazykovedy, a to aj v medzinárodnom meradle. Nadväzoval na ňu napríklad aj český jazykovedec Josef Dobrovský.

POPULARIZÁTOR

Jovan Nepomuk Šajnovič si počas výskumnej cesty do oblasti za polárny kruh písal podrobný denník. Tlačou vyšiel vo Viedni – v preklade do nemčiny – až v roku 1835 pod titulom *P. Hell's Reise nach Wardoe bei Lapoland und seine Beobachtung des Venus Durchganges im Jahre 1769* (Cesta P. Hella na Vardö pri Laponsku a jeho pozorovanie príslia Venuše v roku 1769). Jeho reedícia – v preklade do slovenčiny – vyšla v Bratislave v roku 1977.

Napísal aj prácu, v ktorej popularizoval astronomické poznatky svojej doby. Dielo – *Idea astronomiae honoribus regiae universitatis Budensis dicata* (Predstava venovaná počtám z oblasti astronómie na Kráľovskej univerzite v Budíne) – vyšlo v Budíne v roku 1778.

Ako astronóm spolupracoval P. Jovan Nepomuk Šajnovič pri astronomických a meteorologických pozorovaniach s Františkom Weissom, ale aj pri redigovaní ročeniek trnavskej univerzitnej hvezdárne – *Observationes astronomicae annorum* (Ročné astronomické pozorovania). Okrem toho prispieval aj do ročeniek viedenského observatória, ktoré redigoval jeho spolubrat a vedecký tútor Maximilián Rudolf Hell.

LUBOMÍR V. PRIKRYL
(Snímky: archív autora)

„Rodostrom“ ugrofínskych jazykov

*Myslím, teda viem: **VOX** násobí šance*

**Inzerujem
v ňom!**

Objednávky:

vox@prikryl.sk 0915 793 811

Objednajte si
dvojtyždenník o náboženstve a kultúre

Celý ročník
si môžete objednať
kedykoľvek v priebehu roka.
Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.

Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.

Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby
uved'te
priezvisko a adresu

Dvojtyždenník o náboženstve
a kultúre

Vydáva Rada pre vedu, vzdelanie
a kultúru KBS
Adresa redakcie: Dvojkrížna 4,
821 06 Bratislava
ISSN 1339-3634
Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.
Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl
tel. +421 915 793 811,
e-mail: vox@prikryl.sk,
prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať
e-mailom alebo telefonicky:
vox@prikryl.sk
+421 915 793 811

Číslo bankového konta:
SK20 0200 000000 7516949112